

Dogma o Marijinu trajnu djevičanstvu i redovnički zavjet čistoće

Matezović, Stjepan

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:578191>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

**DOGMA O MARIJINU TRAJNOM DJEVIČANSTVU
I REDOVNIČKI ZAVJET ČISTOĆE
Diplomski rad**

Mentori:
izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž
dr. sc. Boris Vulić

Student:
Stjepan Matezović

Đakovo, 2015.

Sažetak

Motiv koji nas je usmjerio prema izabranoj temi rada jest uočeno teološko nesnalaženje s mariološkim sadržajima. Temeljni će doprinos rada, dakle, biti pokušaj vraćanja mariologije kao teološke teme pod vidom govora o redovničkim zavjetima s naglaskom na zavjetu čistoće, što nam se učinilo prikladnom tematikom u Godini posvećenog života. Rad će biti strukturiran u tri poglavlja. U prvom poglavlju kanimo prikazati mariološku misao II. vatikanskog koncila te moguće pozitivne i negativne posljedice takve misli u postkoncilskom mariološkom promišljanju. U nastavku će biti prikazan sadržaj dogme o Marijinu trajnom djevičanstvu. U trećem poglavlju, u svjetlu prijedena puta, želimo promišljati redovničke zavjete, posebice zavjet čistoće, i to pod vidom djevičanstva Isusove majke kao primjera potpunog, doživotnog predanja Bogu, koje također treba obilježiti cjeloviti život posvećene osobe. Time želimo doprinijeti obnovljenom razumijevanju čistoće/djevičanstva kao Božjeg dara za plodnost Crkve te ukazati na opasnosti reduciranja pojma čistoće/djevičanstva ukoliko se iz vida izgubi njegova mariološka dimenzija.

Ključne riječi: II. vatikanski koncil, dogma o Marijinu trajnom djevičanstvu, redovništvo, zavjet čistoće

Summary

Motiv which led us toward chosen topic is observed theological disorientation with mariological contents. Basic contribution of this essay would be the attempt of returning a mariology as a theological theme, under the aspect of discourse about monastic vows with orientation on vow of chastity which we considered suitable topic in a Year of consecrated life. Our essay would be structured in three chapters. With first chapter we want to present mariological thought which was brought up on The Second Vatican Council and possible both positive and negative consequences of that kind of thought in a postconciliar deliberation. Below we would present the dogma about perpetual virginity of Mary. Finally, third chapter would represent our deliberation about monastic vows, especially vow of chastity under the aspect of virginity of Mary, Jesus' mother, as an example of entirely and „for a lifetime“ abandonment to God, which should guide the entire life of consecrated person. By this essay we want to contribute in renewed comprehension of purity/virginity as a gift from God for fruitfulness of the Church and point to some possible dangers of reducing the term purity/virginity if we lost their mariological dimension from our sight.

Key words: The second Vatican Council, the dogma about perpetual virginity of Mary, monkhood, vow of chastity

UVOD

Svjedoci smo velikih promjena u shvaćanju i položaju mariologije u razdoblju nakon II. vatikanskog sabora. Došlo je do određenog zaborava mariologije, a o tome nam svjedoči svojevrsno opće nesnalaženje s mariološkim istinama vjere, te zaborav mariologije čak i na teološkim studijima, ili pak stavljanje mariologije kao teološke discipline u drugorazredni plan. Nasuprot današnjim tendencijama, promatrajući povijest Crkve i razvoj njezine misli, uočavamo činjenicu da se ispravno misliti Krista ne može bez Marije, ali ni bez Crkve. Ako gledamo iz mariološke perspektive, možemo reći da Mariju ne možemo misliti bez Krista, a dosljedno tome ne možemo je misliti ni bez Crkve. Unutar očitih previranja između povijesti i današnje situacije, ovaj će rad biti pokušaj vraćanja sjaja teološko-mariološkom promišljanju u svjetlu Marijina djevičanstva kao plodnog svjedočanstva potpunog i doživotnog predanja Bogu. Kroz jednu od dvije najstarije istine Crkve o Mariji pokušat ćemo prikazati snagu Marijina djevičanstva danas, za život Crkve kao zajednice, te svakog njezina pojedinog člana.

Spomenuta problematika razlaže se u tri poglavlja. Prvim poglavljem želimo ući u krajolik mariološke misli II. vatikanskog koncila, s posebnim naglaskom na koncilski nauk o Marijinu trajnom djevičanstvu. Ne ulazeći u detalje, cilj nam je prikazati temeljnu misao i smjer razmišljanja II. vatikanskog koncila o Mariji i svemu onome što njezina osobnost donosi. Na tragu II. vatikanskog promišljanja nastojat ćemo se suživjeti s razdobljem u kojem se Koncil odvijao te donijeti ljepotu koncilskog nauka, kao i moguću problematiku koja je nastala nakon Koncila. Prije svega, cilj nam je prikazati Mariju u svjetlu otajstva Krista i Crkve te njezinu bitnu ulogu u povijesti spasenja. Promatrajući Marijino trajno djevičanstvo unutar nauka spomenutog Koncila, nastavak rada usmjerit ćemo prema dvjema najstarijim i temeljnim marijanskim dogmama, s izrazitim naglaskom na istinu vjere o Mariji vazda djevici. U duhu koncilskog nauka i postkoncilskih previranja te promišljanja teologa Josepha Ratzingera, naš će se rad suočiti i s pitanjima kojima se osporava važnost Marijina djevičanstva. Donoseći moguće posljedice necjelovitog pristupa sadržaju i biti Marijina djevičanstva, nastojat ćemo, zajedno s Ratzingerom, odgovoriti na razloge zaborava i neshvaćanja Marijina djevičanstva, ali i djevičanstva općenito u Crkvi i društvu. Sav do sada spomenuti sadržajni tijek rada vodi nas do trećeg, posljednjeg poglavlja. U njemu ćemo, u svjetlu prijednog puta, svoj pogled usmjeriti na ljude posvećenog života, odnosno na one koji su svoj život potpuno posvetili Bogu nastojeći živjeti po

evanđeoskim savjetima. Osvrnut ćemo se na bit redovništva kao takvog, s naglaskom na neke suvremene tendencije, te u takvoj situaciji nastojati otkriti važnost nasljedovanja Marije u životima posvećenih osoba pod prizmom evanđeoskih savjeta. S naglaskom na redovnički zavjet čistoće i u svjetlu Marijina djevičanstva, cilj nam je prikazati redovništvo kao stvarnost Crkve, kao bitan i poseban znak Kraljevstva Božjeg u svijetu. Ističući povezanost osoba posvećenog života i Marije kao njihova jedinstvenog uzora, cilj nam je rasvijetliti redovnički život kao dragocjen znak i znakovitu ikonu Marijina djevičanstva, odnosno doživotne vjernosti Bogu koja je u Božjem narodu na poseban način uosobljena u Isusovoj majci.

Dakle, ulaskom u mariološki prostor koncilskog nauka, preko pogleda usmjerenog prema Mariji Djevici i Majci, a zaustavivši se na potpuno i doživotno Bogu posvećenim osobama, ovim radom želimo dati prilog ispravnom vrednovanju marioloških sadržaja u životu Crkve. Drugim riječima, u svjetlu ovako strukturiranog sadržaja cilj nam je istaknuti važnost Marijina potpunog predanja Gospodinu u životu Crkve. Njezino djevičanstvo pokazuje put Crkvi, a Crkva čuva dostojanstvo njezina djevičanstva stalnim i cjelovitim predanjem života svojih članova Gospodinu.

1. MARIOLOŠKI KONTEKST II. VATIKANSKOG KONCILA: MARIJA U MISTERIJU KRISTA I CRKVE

Teološki ispravno započeti promišljati o Blaženoj Djevici Mariji, marijanskim dogmama i svemu onomu što Crkva baštini na području mariološkog promišljanja bilo bi nepotpuno kada bi se o njoj kanilo govoriti izvan ekleziološkog okvira. Po Kristovoj volji, Marija je uvijek Majka njegova otajstvenog tijela – Crkve.

Od samih početaka Crkve, osoba i povijesno-spasenjska uloga Isusove majke neizostavno pripada životu Crkve, njezinom poslanju i svetom djelu u svijetu. Na poseban se način to da uočiti u velikoj jasnoći koju otkriva redak Djela apostolskih: „[Apostoli] bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama, i Marijom, majkom Isusovom, i braćom njegovom“ (Dj 1, 14). To je samo jedan od događaja u kojima se ističe Marijina prisutnost. No uvijek uzimajući u obzir i cjelinu svetopisamske Objave te kristološke, soteriološke i ekleziološke spoznaje koje iz nje nužno proizlaze, Marija iz Nazareta blista nama kao ona u čijem je djevičanstvu Bog Otac pronašao dostojno mjesto djevičanskog začeca svoga Sina, Isusa Krista, po djelu Duha Svetoga (usp. Lk 1, 26-38; Gal 4, 4).

Jedinstvenu novost spasenjskog događaja utjelovljenja Sina Božjega u krilu Djevice Marije Crkva trajno razmatra, produbljuje i razumijeva kao nosivu snagu svoje naravi i poslanja. Budući da smo u godini u kojoj se na poseban način spominjemo događaja zaključenja II. vatikanskog koncila (1962.-1965.) želja nam je vratiti se na koncilsko naučavanje o spomenutom spasenjskom otajstvu. Započinjući sa samim događajem II. vatikanskog koncila, analizirat ćemo problematiku koja je pratila sam nastanak koncilskih tekstova važnih za našu temu te ćemo pokušati produbiti koncilski nauk o djevičanstvu Isusove majke otkrivajući koncilsku mariološku metodologiju, čitajući konačne tekstove dokumenata i prateći glavne linije njegove recepcije.

Iako Koncil o Mariji govori u kontekstu mnogih teoloških pitanja u različitim svojim dokumentima,¹ unutar Dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* to čini na poseban način. Osmo poglavlje spomenute konstitucije predstavlja nam Mariju u

¹ Mnogi bogati mariološki elementi mogu se pronaći u sljedećim dokumentima II. vatikanskog koncila: Dekretu o misijskom djelovanju Crkve *Ad gentes* (4, 42), u Dekretu o apostolatu laika *Apostolicam auctoritatem* (4), zatim u Dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* (14-15), itd. Usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Vrijeme suodgovornosti*, Svezak 14, KS, Zagreb, 1981., str. 309.

misteriju Krista i Crkve i time nam, između ostalog, daje temeljne koordinate i otvara sigurnu perspektivu unutar koje ćemo promatrati samu bit dogmatske istine o Marijinu trajnom djevičanstvu.

1.1. Događaj II. vatikanskog koncila

Bogatstvo koncilske želje za obnovom Crkve otvara nam mogućnost da nakon pedeset godina od završetka II. vatikanskog koncila usmjerimo svoj kritički pogled na događaj Koncila, ali i postkoncilsko ozračje u kojemu su trebale zaživjeti ideje i nauk toga Koncila. Iako ćemo se na određeni sadržaj pojedinih dokumenata detaljnije osvrnuti u kasnijoj razradi, ovdje je vrijedno naglasiti kako smo prošle 2014. godine slavili pedesetu obljetnicu proglašenja dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium* II. vatikanskog koncila, koja u svom VIII. poglavlju potvrđuje, iznosi i na neki način obnavlja ono što je zaboravljeno ili metodološki nejasno izrečeno u istinama vjere o Gospodinovoj Majci. Vrijedno je naglasiti kako je ova godina obilježena proslavom još jedne pedesetogodišnjice koncilskog dokumenta, dekreta koji govori o posvećenom životu, pod nazivom *Perfectae caritatis*. Sama činjenica ovog vrijednog jubileja, kako cjelokupnog Koncila, tako i njezinih pojedinih dokumenata, daje nam priliku, ali i poziv svoj pogled ponovno usmjeriti na sam događaj II. vatikanskog koncila kako bi došlo do još boljeg razumijevanja mariološkog učenja Crkve.

Stanje u Crkvi unutar njezine stvarnosti, ali i u svijetu u razdoblju prije održavanja II. vatikanskog koncila svjedoči nam da je događaj ovoga zadnjeg Koncila Crkve plod Božje providnosti i djelovanja Duha Svetoga. To je vidljivo i iz činjenice da je Koncil zaista bio velika priprema za obnovu i promjenu Crkve u razdoblju koje je uslijedilo nakon Koncila. Smijemo reći kako je II. vatikanski koncil nesumnjivo najveći crkveni događaj XX. stoljeća, a zasigurno, unatoč svemu, i veliki događaj i za sam svijet. O tome nam svjedoči iznimna pozornost svjetskih razmjera koju su ovom događaju za vrijeme njegova održavanja, ali i prvih godina nakon završetka Koncila, poklanjali gotovo svi pripadnici raznih Crkava, crkvenih zajednica i religija, kao i mediji, povjesničari, sociolozi, političari i dr.

Sv. papa Ivan XXIII. ustvrdio je prigodom otvaranja Koncila kako je potrebno da trajni crkveni nauk, koji se mora vjerno čuvati i prihvaćati, bude produbljen i predstavljen na način da bude što više razumljiv današnjem svijetu. Tu je misao izrazio sljedećim riječima: „Jedno je, naime, sam poklad vjere, ili vjerske istine, a drugo je

način kako se one izražavaju, dakako u istom smislu i s istim značenjem.“² U tom kontekstu zadatak Koncila ne može se promatrati pod vidom nekih doktrinarnih iskoraka jer Koncil za tim nije ni težio. Koncilsko naučavanje posebno je težilo promjeni načina razmišljanja, promjeni *forma mentis* ljudi Crkve te svojevrsnom kulturološkom zaokretu samih ljudi. Sve to treba biti u službi navještaja Crkve u svijetu, čije potrebe ista Crkva budno osluškuje.³ Drugim riječima, tražio se put, da tako kažemo, za skok naprijed, skok u shvaćanju stvarnosti Crkve, svijeta i društva, skok koji u sebi krije otvorenost prema realnosti života Crkve i društvenog okruženja u kojoj se ista nalazi. Promjena *forma mentis* ljudi imala je, između ostalog, svrhu pokazati da najvažnija točka Koncila nije bila čuvanje dragocjenog blaga, u smislu očuvanja starina i svega onoga što Crkva u sebi nosi. Naprotiv, oni koji su sazivali Koncil bili su svjesni da svi koji na cijelom svijetu ispovijedaju kršćansku, katoličku vjeru očekuju skok naprijed, odnosno očekuju taj iskorak, zaokret. Crkva je vapila za promjenama, za iskorakom u razmišljanju, ali i praksi koja bi pomogla produbljenu shvaćanja vjere i oblikovanju svijesti, a nikako zaboravljanju onoga staroga, što Crkva nosi kao polog vjere. Za taj skok naprijed važan doprinos dala je jedinstvena suradnja između biskupa i teologa: s jedne strane Učiteljstva, a s druge strane teologa koji neprestano tragaju i istražuju. Upravo taj oblik suradnje kasnije je pokazao kako i napetost koja postoji zbog različitih zadataka između istraživanja i Učiteljstva također može biti plodna, što je itekako novost u načinu razmišljanja Crkve. Zahvaljujući rehabilitiranju dotad „neuglednih teologa“, mnoga nova teološka polazišta, koja su dotad iz opreza obustavljena, u konačnici su postala prikladna. Drukčije rečeno, oni kojima se zabranjivalo govoriti u Crkvi dobili su priliku izreći svoje mišljenje i stav. Dakle, želja za promjenom razmišljanja, za otvorenošću Crkve dopustila je šarolikost misli kako bi se još dublje proniknulo u istine vjere i ćudoređa. Smijemo reći kako je istraživački rad najboljih teologa tada donio bogate plodove za cjelokupnu Crkvu.⁴

Događaj II. vatikanskog koncila bez sumnje jest crkveni korak prema naprijed, prema novosti života Crkve, ali i svijeta. S druge strane, potrebno je vidjeti koliko je taj događaj sa svojim zaključcima zaživio u životu te iste Crkve. Za mnoge ljude II. vatikanski koncil u prvom redu je donio liturgijsku reformu. Ipak, promatrati događaj

² GS 62.

³ Usp. J. VRANČIĆ, Nekoliko crtica o *Lumen gentium*, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* (dalje: *Vjesnik*) 142(2014.)11, str. 8.-10., ovdje str. 8.

⁴ Usp. H. KRÄTZL, *Zaustavljena u letu*, KS, Zagreb, 2006., str. 14.-15.

Koncila isključivo kao liturgijsku reformu⁵ bilo bi nepotpuno jer on u svojim tekstovima donosi širu sliku Crkve, njezina života i stvarnosti koja uključuje, a pritom se ne iscrpljuje samo u liturgijskoj stvarnosti.

Tijekom prošlih pedeset godina proces usvajanja Koncila prošao je kroz različite faze. Ovdje donosimo tri koje nam se čine najprikladnijima kako bi koncizno, a opet jasno prikazali postkoncilsko stanje Crkve.⁶ Prvo razdoblje, neposredno nakon završetka Koncila, obilježeno je oduševljenjem mnogih. Izrazito se naglašava novost i ona se pokušava provesti u praksi. U toj provedbi u nekim se slučajevima zanemaruje promišljanje o povezanosti saborskih uvida i nedvojbenih produbljivanja mnogih pitanja sa živom Tradicijom Crkve. Drugo razdoblje karakterizira, rekli bismo, izrazita diferencijacija u Crkvi u pogledu tumačenja koncilskih odluka i njihovih učinaka. Javlja se teolozi i biskupi koji ne osporavaju Koncil u cjelini, nego ga prihvataju, ali smatraju da određena tumačenja koncilskih dokumenata i određeni oblici primjene koncilskih odredaba u praksi ne mogu biti dovedeni u vezu s onom temeljnom nakanom koju je Koncil posjedovao (dijalektika *slova* i *duha* koncila).⁷ Treće razdoblje ostvaruje se u izvanrednoj Biskupskoj sinodi 1985. godine u Rimu. Na toj Sinodi propitivala su se i vrednovala pitanja prikladnosti i djelotvornosti dotadašnje hermeneutike Koncila te stvarni dosezi recepcije koncilskih zaključaka. To razdoblje označava početak trajnog discipliniranja dotadašnjih tumača koncilskih dokumenata. Od tog vremena pa do danas proces usvajanja Koncila u teoriji, ali i praksi Crkve praćen je nepreglednom teološkom produkcijom. Ta produkcija proučava, predlaže i promiče što prikladniju koncilsku hermeneutiku koja onda bitno određuje i samu recepciju Koncila. Sva ova razdoblja i dalje pokazuju određenu nesigurnost u Crkvi, a razlog toga vidljiv je u samim koncilskim tekstovima koji u konačnici kao da dopuštaju različita tumačenja. Sljedeći mogući razlog za tu nesigurnost očituje se u tome što se Koncil iznova bavio mnogim teološkim pitanjima, davao poticaje za daljnje promišljanje bez nekakvih konkretnih doktrinarnih odgovora, što posve odgovara nakani ovoga pastoralnog koncila. No obnova Crkve bila bi za sve nas puno lakša kada bi se koncilski duh mogao sažeti u teze i kada bi se uz njih mogao izvesti posve konkretan, jasan program provedbe svega

⁵ O tome više u: H. KRÄTZL, *Zaustavljena u letu*, str. 21.-41.

⁶ Usp. N. BIŽACA, M. PARLOV, J. GARMAZ, Predgovor, u: N. BIŽACA, M. PARLOV (ur.), *Recepcija Drugog vatikanskog sabora*, Crkva u svijetu – Katolički bogoslovni fakultet u Splitu, Split, 2014., str. 5.-8.

⁷ „U tom kontekstu de Lubac govori o parakoncilu. On time misli upravo na određena tumačenja i recepcijske oblike saborskih uvida koji ostavljaju po strani uvažavanje dotadašnje žive crkvene Tradicije.“ Isto, str. 6.

onoga što Koncil naučava.⁸ Svjesni da to tako nije moguće, pozvani smo ići putovima koji nam se otvaraju i na taj način doprinositi da Koncil oživljava i današnju crkvenu stvarnost.

Koncil je mnogo toga unaprijed naslutio i priznaje mu se da je dao smjernice za budućnost. Stoga je koncilski nauk potrebno ponovno iščitavati u duhu kojega živimo, a samim time i tumačiti. Kako smo vidjeli u ovom kratkom prikazu, to uspijeva jedino u plodnoj suradnji između svih članova Crkve. Doista je različito tumačenje tekstova glavni razlog unutarcrkvenog sporenja koje Crkvu uvelike ometa da napreduje u obnovi, ali i svome poslanju. Crkva se, dakle, ponovno mora okrenuti i slovu i duhu Koncila kako bi njegov nauk i sadržaj plodno očuvao svoju snagu milosnog događaja za Crkvu i svijet naših dana.

1.2. Koncilski mariološki nauk: temeljne odrednice

Izvor je i vrhunac koncilskog naučavanja o Blaženoj Djevici Mariji VIII. poglavlje dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*. To poglavlje nosi naslov *Blažena Djevica Marija Bogorodica u misteriju Krista i Crkve*. Naslov nam daje prvu važnu spoznaju: mariologija svoju snagu, smisao i svjetlo prima iz kristologije i ekleziologije. Papa Pavao VI. rekao je na jednom od zasjedanja, kada je i usvojen konačni mariološki tekst, sljedeće: „Spoznaja pravog katoličkog nauka o Mariji tvorit će uvijek jedan od ključeva za točno shvaćanje misterija Krista i Crkve.“⁹

Put do usvajanja konačnog koncilskog teksta bio je poprilično dug i isprepleten određenim strujanjima koja su zahtijevala vrijeme za usuglašavanje konačnog sadržaja. Koncil je bio duboko određen dvjema teološkim pozicijama koje su u bitnome obilježile koncilsku mariološku misao.¹⁰ Temelj tih pozicija, a onda i rasprava koje su iz toga proizašle, očituje se u pitanju treba li nauk o Blaženoj Djevici Mariji smjestiti u već postojeću konstituciju o Crkvi, što je zastupao tzv. liturgijski pokret, ili mu posvetiti zaseban dokument, što je bilo stajalište marijanskog pokreta.¹¹ U ovoj dijalektici koncilski oci željeli su pronaći put pomirbe ovih dvaju pokreta jer svaki je od njih sa

⁸ Usp. H. KRÄTZL, *Zaustavljena u letu*, str. 214. Širi pregled ove problematike u: Isto, str. 165.-214.

⁹ V. KOŠIĆ, *Marija, Majka Sina Božjega*, KS, Zagreb, 2003., str. 47.

¹⁰ Vidi više u: I. RAGUŽ, Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji, u: *Bogoslovska smotra* 79(2009.)4, str. 813.-845., ovdje str. 842. Usp. također: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Vrijeme suodgovornosti*, str. 311.-313.

¹¹ O odnosu, doprinosu i značaju ovih pokreta vidi: I. DUGANDŽIĆ, Teološko značenje marijanskih ukazanja, u: V. KOŠIĆ (ur.), *Ukazanja Blažene djevice Marije između povijesti, vjere i teologije*, KS, Zagreb, 2013., str. 101.-114., ovdje str. 106.

svojim specifičnim naglascima ostavio traga i u kršćanskoj pobožnosti. Zato se tražio put otkrivanja njihove teološke povezanosti i utemeljenosti jer svaki od tih pokreta u sebi ne nosi ništa neistinito ili teološki krivo. Na tom tragu treba istaknuti kako je koncilskim ocima pitanje o metodološkoj smještenosti mariološkog dokumenta, bilo vrlo važno pitanje, o čemu nam svjedoče i rezultati glasanja. No te se rasprave nikako ne mogu označiti kao one koje različito raspravljaju o biti nauka o Mariji nego su te rasprave ponajprije metodološke naravi, koja ipak u konačnici daje ključnu intonaciju samom mariološkom sadržaju. Unatoč tijesnim rezultatima glasanja na Koncilu,¹² govor o Mariji metodološki je zauzeo svoje mjesto unutar sheme o Crkvi, čiji je sadržaj sam po sebi zahtijevao i govor o Mariji, slici i tipu Crkve, s jasnom kristološkom intonacijom.

Spomenuto VIII. poglavlje, jedino je u LG podijeljeno na pet dijelova koja su označena rimskim brojevima. Gledano metodološki, ovo poglavlje se pokazuje zaokruženo, gotovo kao samostalni dokument. Time što je Marijin misterij u ovom poglavlju izrečen ne samo kristocentrično nego i ekleziocentrično, nije ništa izgubio.¹³ Govoriti o Mariji u vezi s otajstvom Crkve kao što govori VIII. poglavlje, govoriti tako da taj govor bude dio govora o samoj Crkvi upravo je poseban pečat koncilske mariologije i metodološkog usmjerenja za sva daljnja promišljanja osobe i spasenjske uloge Djevice Marije. Marija je „predolichni i sasvim osobiti ud Crkve i njezin tip i najizvrsniji uzor u vjeri i ljubavi.“¹⁴

1.2.1. Ozračje, novost i metodologija mariološkog promišljanja unutar LG-a

Može se iščitati iz dosadašnjeg rada kako Koncil prije svega želi govoriti o Mariji u sklopu govora o Crkvi, a ne izolirano. Koncil ne ide za tim da u VIII. poglavlju prikaže u sebi izolirane istine o Isusovoj majci, nego ju želi, u jedinstvenosti njezine uloge i poslanja, prikazati uvijek povezanu s Kristom i Crkvom. Koncil nema nakanu pred nas iznositi veličinu i dubinu Marijine osobnosti kao takve, nego na temelju te veličine i dubine izreći njezin odnos prema povijesti spasenja i Crkvi u kojoj se danas postiže spasenje.

¹² Odnos glasova bio je tijesno na strani pobornika ekleziocentrične mariologije, o čemu svjedoče rezultati: 1114 glasova za i 1074 glasa protiv (podaci prema: Isto, str. 106.).

¹³ Usp. R. BRAJČIĆ, R. KOPREK, *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska Konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, IV. svezak, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1981., str. 807.

¹⁴ LG 53.

Ključna teološka kategorija u kojoj koncilski oci pristupaju Mariji jest povijest spasenja. Na takav način oni nastoje jasnije odrediti mjesto Marije, njezinih istina u teologiji i životu Crkve. Koncilska mariologija je mariologija koja izrasta iz povijesti spasenja, koja u sebi nosi određeni tijek. Bitnu ulogu u toj povijesti zauzima Crkva te Koncil naglašava tu povezanost Crkve i Marije. Koncilska mariologija izrasta iz Crkve u hodu, hodočasničke Crkve, čiji je vrhunac predodređen u Blaženoj Djevici Mariji na nebo uznesenoj. Na taj način, stavljajući pred nas Mariju u svim segmentima Crkve, Koncil daje zaokružen ekleziološki lik Marije, sav usredotočen na Crkvu. Švicarski teolog Hans Urs von Balthasar tvrdi kako je posebno važno što se ova konstitucija suočila s opasnošću izdvajanja Marijine osobe iz konteksta povijesti spasenja.¹⁵ Ističe kako se spomenutim pristupom jednostrana kristologija¹⁶ ipak stavila u okvir ekleziologije. Balthasar je uvjeren da spekulacije o Mariji, odvojene od ostale teologije, ne mogu donijeti trajan plod.

U ovakvom ozračju uviđamo koliki je dobitak i novost ekleziocentrično intonirana mariologija dala samoj ekleziologiji. Kao da se i sama Crkva bolje može samorazumjeti pod svjetlom ovakve mariologije. Teolog Joseph Ratzinger, danas papa emeritus Benedikt XVI., ovu pojavu prikazuje na sljedeći način: „Poslije Koncila počelo se shvaćati da je Crkva više od naroda, više od strukture i akcije: u njoj živi tajna majčinstva i zaručničke ljubavi koja omogućuje majčinstvo.“¹⁷ Drugim riječima, Marijinim integriranjem u Crkvu naglašen je i njezin ženski element. Koncilski govor o Blaženoj Djevici Mariji izriče i dimenziju njezina majčinstva u ljudskom povijesnom zbivanju Crkve. Ta uloga majčinstva u sljedećem koraku koncilske oce vodi prema dinamici Marijina bogomajčinstva u konkretnoj povijesnoj situaciji čovječanstva. Marijino majčinstvo zadobiva svoju sveopću važnost u tome što u punini vremena rađa Bogočovjeka. Ona nije samo majka, nego Bogomajka onoga koji se na neki način svojim utjelovljenjem združio sa svakim čovjekom,¹⁸ što Marijino bogomajčinstvo podiže na razinu majčinstva cijelog ljudskog roda. Koncil prije svega zanima refleksija konkretne situacije na njezino bogomaterinstvo, zanima ga odnos bogomaterinstva i

¹⁵ Usp. H. U. von BALTHASAR, *Theodramatik II/2*, str. 290., citirano prema: I. IVANDA, Marija u djelima Hansa Ursa von Balthasara, u: *Hercegovina Franciscana* 1(2005.)1, str. 63.-79., ovdje str. 71.

¹⁶ „Je li Marija više tu u ime Krista ili u ime Crkve? To je pitanje Sabor zaobišao, ali je očito progovorio o Marijinoj povezanosti i s otajstvom Krista i s otajstvom Crkve.“ V. KOŠIĆ, *Marija, Majka Sina Božjega*, str. 48.

¹⁷ J. RATZINGER, H. U. von BALTHASAR, *Maria – Kirche im Ursprung*, Freiburg i.Br., 1981., str. 15.-40., ovdje str. 17., citirano prema: I. DUGANDŽIĆ, Teološko značenje marijanskih ukazanja, str. 106.

¹⁸ Usp. GS 22.

konkretna ljudske situacije. Ta konkretna ljudska stvarnost vodi koncilске oce prema otkupiteljskom svojstvu Marijina bogomaterinstva. Ono je vidljivo upravo u konkretnoj situaciji povijesti spasenja, Božjem planu s ljudima, a što nam je objavljeno u evanđeoskim izvještajima o Mariji.¹⁹ Dakle, Marijino se majčinstvo ne promatra izolirano, samo za sebe, nego ponovno u povijesno-spasenjskoj kontekstualizaciji i tek u tom ozračju dimenzije njezina majčinstva zadobivaju istinski i puni smisao.

Spomenuto nam otvara put prepoznavanja novosti i u metodi unutar koje se odvijala mariološka promišljanja. Koncilsku mariologiju bitno obilježava napuštanje metode počasnih naslova i priklanjanje istraživanju težine marijanskih svetopisamskih mjesta.²⁰ Izgrađivanje mariologije u svjetlu koncilске metode, polazeći od smještenosti Marijina otajstva u povijest spasenja, a ne od počasnih naslova,²¹ samo po sebi uključuje zahtjev da se Marija i njezina uloga ne promatra izolirano, nego unutar cjelokupnog predmeta teologije kao takve. Takav pristup za sobom povlači potrebu i zahtjev da se i mariologija, poput svih drugih teoloških disciplina, nužno vraća na biblijske i tradicijske izvore te da se nikad ne zadovolji pukom spekulacijom nad nekim počasnim naslovima.²² „Gajeći pod vodstvom Učiteljstva proučavanje Svetog pisma, svetih Otaca i Učitelja te crkvenih liturgija, neka ispravno osvjetljuju uloge i povlastice Blažene Djevice Marije, koje se uvijek tiču Krista izvora sve istine, svetosti i pobožnosti.“²³ Polazeći od biblijske tradicije, Marijin je život zadnja etapa Staroga zavjeta. Ona ne pripada starozavjetnim hijerarhijskim strukturama, ali zauzima jedinstveno mjesto u redu starozavjetnog milosnog života. Marija je također početak novog saveza. U njoj, da tako kažemo, već kuca živo srce novog Izraela. Taj novi Izrael je Crkva, čija je Glava utjelovljeni Božji Sin. Dakle, u Mariji se na jedinstven način u povijesti spasenja uosobljuje taj novi Izrael – Crkva.²⁴

Prethodne misli dovode do zaključka kako se s koncilskom mišlju dogodio određeni zaokret u ambijentu mariološkog promišljanja. Promišljajući o Marijinoj

¹⁹ Usp. I. RAGUŽ, Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji, str. 840.-841.

²⁰ O tome više u: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, Mariologija Drugog vatikanskog koncila, u: *Bogoslovska smotra* 44(1974.)1, str. 38.-52., ovdje str. 48.-50.

²¹ Koncilski rasplet rasprave o povlaštenim naslovima, na poseban način o naslovu *posrednica* vidi u: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, Mariologija Drugog vatikanskog koncila, str. 49.; I. DAMAŠČANSKI, *Svečani govori o Djevici Mariji*, KS – Služba Božja, Zagreb – Split, 2011., str. 206.-207.

²² O tome više u: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, Mariologija Drugog vatikanskog koncila, str. 50.

²³ LG 67.

²⁴ Usp. A. SCHNEIDER, *Mariologija*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2008., str. 42.-43.

osobnosti u svim njezinim vidovima, Koncil nije želio nastupati kao definitivan sudac u mariološkim prijepornim pitanjima, a koja još i nisu došla do svoje zrelosti.²⁵ Ipak, ozračje u kojem su nastali zaključci dovelo je i do svojevrsnog zaokreta i novosti u shvaćanju teoloških polazišta i osnovnih koordinata za promišljanje marijanskih istina i otvorenih marioloških pitanja.

1.2.2. Bogorodica Marija u otajstvu Krista i Crkve

II. vatikanski koncil svoj mariološki govor obilno hrani izvorima. Plod takva usmjerenja velika je jasnoća u razumijevanju Marijina otajstva – ono je uvijek usidreno u otajstvu Krista i njegove Crkve. Zato je sav koncilski mariološki sadržaj usmjeren upravo k tome da prikaže povijesno-spasenjsku Marijinu ulogu u Kristovu otajstvu, a time i ulogu i mjesto Marije u otajstvu Crkve.²⁶

Lumen gentium naučava: „Marijino materinstvo u milosnoj ekonomiji neprekinuto traje, sve tamo od pristanka što ga je kod Navještenja vjerno dala i koji je bez krznanja pod križem održala, pa do vječnog usavršenja svih izabranih. Uznesena, naime, na nebesa nije odložila tu spasotvornu funkciju već mnogostrukim svojim zagovorom nastavlja pribavljati nam darove vječnog spasenja. Materinskom svojom ljubavlju vodi brigu o braći svoga Sina koja su još na putovanju te koja se nađu u pogibeljima i tjeskobama, sve dok ne budu dovedeni u blaženu domovinu.“²⁷ Ovim tekstom koncilski oci promatraju Marijinu budućnost kroz budućnost Crkve na putu. Drugim riječima, Marijina budućnost u Crkvi, u smislu štovanja i promišljanja njezine uloge u toj istoj Crkvi, neodvojiva je od Crkve koja je na putu. Zato smijemo reći da je ona u ovoj zemaljskoj Crkvi prisutna kako bi se skupa s prisutnim Isusom, Glavom Crkve, u nama borila s teškoćama života, išla za križem i surađivala u otkupljenju svijeta.²⁸ Drugačije rečeno, Marija je trajno prisutna u Crkvi kao zagovornica, ali i uzor vjere i predanja na putu vjerničkoga života. Na poseban način ovu činjenicu izražava sljedeći koncilski tekst: „Međutim, Isusova Majka, kao što je na nebesima, tijelom i dušom već proslavljena, slika i početak Crkve kakva treba da se dovrši u budućem vijeku, tako i na ovoj zemlji, dok ne dođe dan Gospodnji, svijetli kao siguran znak nade i utjehe

²⁵ Usp. R. BRAJČIĆ, R. KOPREK, *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska Konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, str. 842.

²⁶ O ulozi i mjestu Marije u otajstvu Crkve posvećeni su na poseban način LG 60-65.

²⁷ LG 62.

²⁸ Usp. R. BRAJČIĆ, R. KOPREK, *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska Konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, str. 811.-812.

Božjemu narodu koji je na putovanju.²⁹ Tu Marijinu prisutnost vidimo i u Isusovu životu gdje je njegova majka prisutna u svim trenucima njegova ovozemaljskog života, ali i nakon njega, a to je očito upravo u Crkvi. Ona iz pozadine prati Isusov djelatni život. Sin obilazi zemljom „čineći dobro“ (usp. Dj 10, 38), a za to vrijeme njegova se majka, da tako kažemo, pojavljuje diskretno. Ona je i pod križem sjedinjena sa svojim Sinom u jedinstvu patnje. Jednako tako u pozadini, nakon Isusova uzašašća, Marija je u Crkvi prisutna usred zajednice okupljene na molitvu. Ona je ostala u Crkvi kao njezino unutarnje bogatstvo. Na temelju Isusova obećanja apostolu Ivanu i Mariji pod križem (usp. Iv 19, 25-27), sve te pozadinske epizode Marijine prisutnosti u Isusovu životu otkrivaju nam Marijinu prisutnost i vezu u Crkvi i sa Crkvom u kojoj se pojavljuje kao uzor i tip Crkve.

Tu vezu donosimo pod vidom određenih izričaja i naslova koji odražavaju postupnost u shvaćanju Marijine povijesno-spasenjske uloge u Crkvi. Prvo, Marija prethodi Crkvi. Ona unaprijed jest i proživljava ono što će nakon nje proživjeti cijela Crkva. Marija u trenutku utjelovljenja, djelu otkupljenja i trenutku proslave pokazuje put Crkve. Pokazuje njezine krize, ali i uspone, budi nadu te ide prema budućnosti. Drugo, Crkva je u Mariji. Po njezinoj vjeri i poslušnosti nevjerna žena Izrael postaje čista Božja zaručnica. Tako starozavjetni izabrani Božji narod postaje Crkva koja je Tijelo Kristovo. U osobi Marije Crkva je prisutna kada Krist ulazi u život, kada umire te kada biva proslavljen. Zato s pravom možemo reći da je Marija prva životna stanica u kojoj se čitava Crkva nalazi. Treće, Marija je u Crkvi. Događa se svojevrsan obrat vidljiv, na Pedesetnicu, kada se mijenjaju uloge. Dolaskom Duha Svetoga Crkva kao vidljiva društvena zajednica ulazi u život, a vode je Petar i apostoli. Nakon Pedesetnice Marija je u Crkvi te je u njoj kao jedan među mnogim udovima Kristova mističnog tijela, ali istovremeno bez nekog povlaštenog ili privilegiranog mjesta. Marija predstavlja Crkvu ne u vidljivosti njezine službe, nego u nevidljivoj punini. Mora se dogoditi taj obrat u kojem Marija nestaje u Crkvi, ali ne kako bi nestala zauvijek, nego kako bi to njezino nestajanje dovelo Crkvu do toga da upravo postane poput Marije, neznatna, ali vjerna službenica Božja. Na tom tragu četvrta formula sažima sve prijašnje formule u jednostavan, a opet tako dubok izričaj da je Marija Crkva.³⁰ Ono što ih čini istovjetnima jest zajedništvo s Kristom koje neprestano raste i u Mariji i u Crkvi, sve do

²⁹ LG 68.

³⁰ Usp. KOŠIĆ, V., *Marija, Majka Sina Božjega*, KS, Zagreb, 2003., str. 50.

konačne eshatološke punine. Zajedništvom u Kristu Crkva i Marija međusobno se prožimaju, no jednako tako i razlikuju – ono što Crkva jest u svome otajstvu, to je Marija u svojoj osobi.

Dakle, u svakom slučaju, smijemo zaključiti ovo naše promišljanje s pogledom usmjerenim na općenito koncilsko mariološko učenje, kako je cilj mariologije II. vatikanskog koncila bio taj da ona ne ostane više izolirana, već da postane integralnim dijelom razumijevanja povijesti spasenja, odnosno da mariološki sadržaji proizlaze iz otajstva Krista i Crkve, pritom čuvajući jedinstvenost osobe i poslanja Majke Gospodina Isusa Krista. Što su se više proučavali novozavjetni spisi i otačko učenje o Mariji, bolje se shvaćala ova potreba. Kako smo vidjeli, Marija je prije svega djevičanska majka koja u tom odnosu stoji s Kristom, a onda i s Crkvom, čija je glava Krist. Koncil zato razvija svoju misao na ovaj način: „Crkva... i sama postaje majkom: jer propovijedanjem i krštenjem rađa na novi život djecu začetu po Duhu Svetom i od Boga rođenu. Ona je i djevica koja potpuno i čisto čuva vjeru danu Zaručniku.“³¹ Ovim naučavanjem Koncil ne samo da govori o Marijinoj osobi, nego je postavlja pred Crkvu kao onu koja je, u svome majčinstvu i djevičanstvu, jedinstven i osobito snažan uzor vjere Crkvi hodočasnici.

1.3. Koncilsko naučavanje o Marijinu trajnom djevičanstvu

Možemo reći da je Marija kao djevica i majka, koja u tim svojstvima svoje osobe blista kao jedinstveni uzor istih vrлина, jedna od temeljnih misli vodilja koncilskih otaca u njihovim promišljanjima odnosa Marijina otajstva i biti kršćanske vjere u svim njezinim vidovima. Na području liturgije ona nerijetko zauzima značajno mjesto, također i u dogmatskim raspravama neprestano sjaji kao znak koji još jasnije ističe istine vjere te se u njihovu svjetlu očituje i Marijina uloga. U tom smislu Marija kao djevičanski uzor očituje svoje djevičanstvo koje je bitan dio njezine osobnosti, i trajno poziva Crkvu na promišljanje o biti djevičanstva – trajnom i istinskom predanju u potpunoj vjernosti Bogu. Ona svojim djevičanstvom svjedoči onu uzvišenost koju će sam Bog, Isus Krist, kasnije dati djevičanstvu. Djevičanstvo „radi kraljevstva nebeskoga“ (Mt 19, 12) Isusov je poziv koji je Marija kao najvjernija učenica svoga sina u svome životu ostvarila na najsavršeniji način. Crkva o tome svjedoči:

³¹ LG 64.

“...djevičanstvom se tebi svidjela i u poniznosti začela tvoga Sina, Gospodina našega.”³²

1.3.1. Marijino djevičanstvo u LG 57

Svjestan važnosti Marijina djevičanstva Koncil u br. 57. na dvama mjestima spominje Marijino djevičanstvo, au govoru o njemu ostaje intoniran s povijesno-spasenjskom kontekstualizacijom marijanskih istina. Donosimo spomenuti tekst: „To sjedinjenje Majke sa Sinom u djelu spasenja očituje se od časa Kristova djevičanskog začeca pa do Njegove smrti. (...) kod rođenja pak, kad je Bogorodica radosna pokazala pastirima i mudracima svoga prvorodenoga Sina, koji njezine djevičanske netaknutosti nije umanjio, nego posvetio.”³³

Analizirajući ovaj koncilski tekst, uočavamo izričaj *virginalis conceptio Christi* – Kristovo djevičansko začecje. U tom se izričaju jasno očituje otajstvo na koje se odnosi. Tu se događa prvi čin Marijina podvrgavanja jedinom posredništvu između Boga i ljudi, posredništvu Isusa Krista. To podvrgavanje je djevičansko prihvaćanje materinstva. Drugim riječima, Marija pristaje uz Božji izbor da postane po Duhu Svetome Majka Sina Božjega. Možemo reći da je ovaj njezin pristanak na materinstvo, naglašen i od strane Koncila, iznad svega plod njezina potpunog predanja u djevičanstvu. Marija je prihvatila ponudu milosti biti majkom Sina Božjega. Bila je vođena zaručničkom ljubavlju u kojoj se potpuno posvetila Bogu. Upravo snagom te ljubavi Marija je željela da uvijek i potpuno bude Bogu darovana, živeći u djevičanstvu.³⁴ U ovom izričaju ističe se Božja inicijativa te – istodobno – Marijin spasenjski suradnički doprinos kroz prihvaćanje milosti. Crkva ne ističe Marijino djevičanstvo kao neku odliku ili asketsku krepost. Naprotiv, Bog je imao inicijativu i postupio je na novoj neuobičajenoj razini. Svojom milošću i ljubavlju izabrao je Mariju za majku Sina Božjega i upravo je Marijino djevičanstvo znak i potvrda toga izabranja. Marijino djevičanstvo je ljudska praznina koja daje prostor Božjem ispunjenju.³⁵ U tome se očituje bit Marijina djevičanstva: istinsko i potpuno predanje u kojem i po kojem Bog u punini vremena

³² Darovna molitva mise svetkovine Svete Marije Bogorodice, u: ZBOR ZA BOGOSLUŽJE, *Zbirka misa o Blaženoj Djevici Mariji s čitanjima*, KS, Zagreb, 1988., str. 16.

³³ LG 57.

³⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater*, KS, Zagreb, 1994., br. 73-74.

³⁵ Usp. ŠVICARSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Marija. Pastoralna pismo*, KS, Zagreb, 1989., str. 83.

ostvaruje svoj naum jedinstvena dolaska ljudima preko djevičanske majke, Marije iz Nazareta.

U drugom se dijelu navedenog koncilskog teksta naučava da Isus svojim rođenjem (*in nativitate*) nipošto i nikako nije umanjio (*minuit*) djevičansku cjelovitost (*virginalem integritatem*) svoje Majke. Naprotiv, utjelovljeni Sin Božji upravo je to djevičanstvo i posvetio (*sacraivit*).³⁶ Spomenuti izričaj sa sobom donosi i niz pitanja koja na neki način odjekuju i danas. Riječ je o naglasku na značenje Marijina djevičanstva s jedne strane i promatranju tog djevičanstva s njezine biološke strane. Sa željom da se uvijek više ponire u istinsko značenje Marijina trajnog djevičanstva, prisutna je stalna napetost između čisto duhovnog naglaska te čisto biološkog razumijevanja sadržaja istine vjere o Marijinu djevičanstvu. Ne ulazeći u pojedinosti, vrijedno je primijetiti bilješku koja se koristi u samom tekstu konstitucije LG koji upućuje na izvorne dokumente dvaju prethodnih, za naše pitanje odlučujućih koncila.³⁷ U tim tekstovima jasno se dogmatski sažima nauk o Mariji vazda djevici te je time jasno pokazana želja II. vatikanskog koncila za kontinuitetom i prihvaćanjem prethodnog nauka Učiteljstva, a jednako tako isticanje značaja tog nauka za Crkvu u sebi te život Crkve općenito. Jedan od putova kojim su pošli koncilski oci jest uporaba termina *netaknutost* Djevice. Tim terminom htjeli su se osloboditi puke biološke dimenzije Marijina djevičanstva koja ne bi bila u službi teološkog shvaćanja djevičanstva, ali i čisto duhovnog ili simboličkog razumijevanja djevičanstva koje bi bilo posve lišeno biološkog. Komentatori koncilskih tekstova³⁸ ističu kako je danas naglasak više na cjelovitu značenju Marijina djevičanstva nego na izdvajanju njegove biološke i tjelesne dimenzije. Smatraju da je značenje Marijina djevičanstva prebogato te da bi bilo manjkavo i potpuno neispravno zadržati se jedino na netaknutosti njezina tijela.

S druge strane, neki teolozi smjeraju ka otklonu od biološke dimenzije Marijina djevičanstva te lako isto dovode u pitanje, ostajući na čisto simboličkom razumijevanju

³⁶ Usp. I. DAMAŠČANSKI, *Svečani govori o Djevici Mariji*, str. 176.-177.

³⁷ To su Lateranska sinoda (ili, kako ga neki nazivaju, koncil) iz 649. godine sa svojim trećim kanonom proglašenim vlašću pape Martina I. te Kalcedonski koncil iz 451. godine. Bilješka spominje i papu Leona Velikog. Izvorne tekstove tih dvaju sabora vidi u: H. DENZINGER, P. HUNERMANN (ur.), *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu* (dalje: DH), UPT, Đakovo, 2002., br. 291, 300-305, 503.

³⁸ Usp. R. BRAJČIĆ, R. KOPREK, *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska Konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, str. 870.

Marijina djevičanstva (djevičanstvo kao simbol, kao moralna poruka).³⁹ No ako pogledamo nauk Otaca,⁴⁰ vidjet ćemo da njima, kako smo već naglasili, djevičansko začće svjedoči da je Krist sin Božji. Ono očituje osobnost Logosa Stvoritelja, govori i o nezaslužnosti Božjeg spasenja. Ono znači i najintegralnije združenje Marije sa Sinom. Možemo reći kako teolozi koji napuštaju očitu stvarnost djevičanskog začća, u svom njegovom značenju, na određeni način ispraznjuju, osiromašuju smisao Kristova božanstva te Božjeg djelovanja u povijesti, koje uvijek uključuje i djelovanje u materiji. Tako gledano, Marijino se trajno djevičanstvo, kao istina koja proizlazi i tumači teološko-kristološke sadržaje, pokazuje kao teološki nužno.

Budući da je Marija promatrana u svjetlu misterija Krista i Crkve, i njezino djevičanstvo promatra se pod istim svjetlom, ali i obrnuto – Crkva svoje otajstvo i poziv na djevičanstvo pred Bogom kontemplira u svjetlu Marijina djevičanstva. Smisao djevičanstva Crkve ne možemo razumjeti bez poznavanja Marijina djevičanskog majčinstva. Ono se očituje u činjenici da je Marija osjenjena Svetim Duhom u svom djevičanstvu rodila Sina Ocu. S druge strane, Crkva je također roditeljica, ona je djevičanska majka djece Božje. To rađanje također se ostvaruje djelovanjem istoga Duha Svetoga, Božjom snagom i milošću u činu krštenja.⁴¹ Crkva, dakle, na jedan poseban način nasljeduje Mariju, onu koja je u svojoj osobi na jedinstveni način djevica i bogomajka.

1.3.2. Katekizam Katoličke Crkve o Marijinu djevičanstvu

Crkva i njezino Učiteljstvo, navješćujući djelo spasenja Kristova, željeli su da u životu Crkve zažive plodovi koncilskog promišljanja i zaključaka. Stoga je na tridesetu godišnjicu otvaranja Koncila objavljen Katekizam Katoličke Crkve.⁴² Time se željelo na jednom mjestu sažeti temeljne istine Katoličke Crkve. Sukladno tomu, navodi II. vatikanskog koncila u Katekizmu zauzimaju natprosječno mnogo mjesta. Katekizam je trebao „organski i sintetički izložiti bitne i temeljne sadržaje katoličkog nauka o vjeri i

³⁹ Primjerice, teolog H. Küng ističe kako se novi početak (Isusova pojava) ne mora danas naviještati legendom o djevičanskom začću koje moderno vrijeme još i krivo shvaća. O tome više u: R. BRAJČIĆ, R. KOPREK, *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska Konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, str. 870.-871.

⁴⁰ Oni na koje se i koncilski oci pozivaju jesu sv. Ambrozije i papa Leon Veliki. Oni ističu važnost djevičanskog začća. Vidi u: Isto, str. 870.-871.

⁴¹ Usp. I. KOPIĆ, Mariologija u uredbi o Crkvi II. Vatikanskog Sabora, u: *Vjesnik Đakovačke biskupije* 93(1965.)5, str. 83.-91., ovdje str. 90.

⁴² *Katekizam Katoličke Crkve* (dalje: KKC), Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 1994.

moralu u svjetlu Drugog vatikanskog koncila i cjelokupne crkvene predaje“.⁴³ Upravo iz tog razloga ne čudi što je i službeni tekst o Marijinu djevičanstvu izrečen posebno u perspektivi II. vatikanskog koncila te crkvenih Otaca čijim naukom također uvelike odiše i II. vatikanski koncil.

Donoseći sadržaj ispovijesti naše vjere, odnosno vjerovanje, u članku *začet po Duhu Svetom, rođen od Marije Djevice* Katekizam na jasan način iznosi vjerovanje Crkve u Marijino trajno djevičanstvo. Susljedno, temeljnim istinama o Mariji ističe se kako je „već od prvih iskaza vjere, Crkva ispovijedala da je Isus u krilu djevice Marije začet samom snagom Duha Svetoga, potvrđujući i tjelesni vidik toga događaja...“.⁴⁴ Taj tjelesni vid događaja očituje se u tome što je Isus bio začet bez sjemena i od Duha Svetoga, kako nam to jasno ističe nauk Lateranske sinode održane 649. godine.⁴⁵ Kao i II. vatikanski koncil, Katekizam ističe krajnji teološki, odnosno kristološki značaj Isusovog djevičanskog začeća. „U djevičanskom začeću Oci razabiru znak da je doista Sin Božji došao u čovječanstvo, kakvo je naše...“⁴⁶ To isto naglašavaju i evanđeoski izvještaji (usp. Mt 1, 18-25; Lk 1, 26-38) koji u djevičanskom začeću vide božansko djelo koje nadilazi svako shvaćanje i svaku ljudsku mogućnost.⁴⁷ Zanimljivo je da nam Katekizam donosi i činjenicu kako je kroz povijest, a pogotovo u počecima Crkve vjera u djevičansko začeće Isusovo nailazila na izrazito jako i živo protivljenje, sarkazam, ismijavanje i neshvaćanje nevjernika i pogana. Tomu je bilo tako jer se smisao tih događaja može razumjeti jedino u vjeri koja taj događaj vidi u povezanosti s različitim otajstvima međusobno.⁴⁸ Na tragu vjere u Isusovo djevičansko začeće, kako smo naznačili u analizi koncilskog naučavanja o Marijinu trajnu djevičanstvu, otkriva nam se istina vjere Crkve u Marijino trajno djevičanstvo, u Mariju vazda djevicu. Jedno vjerovanje proizlazi iz drugoga. To je Crkva od samih početaka uočila te je ova istina vjere potvrđena na II. carigradskom saboru.⁴⁹ Od koristi je primijetiti da Katekizam potpuno citira II. vatikanski koncil u tumačenju ovoga vjerovanja kada kaže: „Doista rođenje Krista nije njezinu djevičansku netaknutost umanjilo nego posvetilo.“⁵⁰ Katekizam, nadalje, uči kako nas Marijino djevičanstvo jasno vodi prema njezinom

⁴³ KKC 11.

⁴⁴ KKC 496.

⁴⁵ Izvorni tekst vidi u: DH 503.

⁴⁶ KKC 496, s citatom Ignacija Antiohijskog.

⁴⁷ KKC 497.

⁴⁸ Usp. KKC 498.

⁴⁹ Usp. DH 427.

⁵⁰ Vidi: LG 57; KKC 499.

djevičanskom majčinstvu.⁵¹ Veličina se njezinog djevičanstva pokazuje tek u njezinom majčinstvu. Marijino djevičansko majčinstvo ima jedini smisao u ispunjenju Božjeg nauma utjelovljenja Božjeg Sina. U krilu Djevice Marije Isus je začet po Duhu Svetom. Isus Krist – Novi/Posljednji Adam – svojim djevičanskim začecem započinje novo rađanje posvojene djece Božje u Duhu Svetom po vjeri.

Zaključno spomenimo i to da neki autori tvrde da je Katekizam ostao pomalo neodređen te da jedva može dati onu sintezu koja je bila zadaća postkoncilskog vremena, a koja je i danas tako potrebna.⁵² Unatoč određenim metodološkim kritikama, Katekizmu treba priznati zaslugu da jasno donosi nauk Crkve, stapajući u sebi Tradiciju s pogledom unatrag, ali i otvorenost prema budućnosti. Konačno, u svjetlu katoličkog nauka, čiji se sadržaj prenosi i u Katekizmu Katoličke Crkve⁵³, važno je uočiti kako se Marijino djevičanstvo treba razumijevati i kao znak njezine vjere. Vjera koja stoji u temelju Marijina ljudskog suradničkog doprinosa spasenju svijeta čini njezino djevičanstvo plodnim i aktivnim znakom te iste vjere. Time je Djevica Marija savršena ikona i ostvarenje Kristove Crkve.

1.3.3. Marijino djevičanstvo u postkoncilskom liturgijskom krajoliku

Koncilaska liturgijska reforma, u okviru *forma mentis* koncilskog mariološkog naučavanja, dala je prostora za reformu ili, točnije, obogaćenjem liturgijskog štovanja Marije. Revidiranje i obogaćenje liturgijskih knjiga ostavlja dojam kako i Marija dobiva više prostora u liturgijskome čašćenju njezine osobe i uloge u povijesti spasenja, odnosno u misteriju Krista i Crkve. Iako nas prati svijest da se u postkoncilsko vrijeme dogodio određeni zaborav mariologije, pa i njezina djevičanstva, liturgija ipak pred nas uvelike stavlja svijest o važnosti Marijine osobnosti u životu Crkve i njezinu štovanju, prema principu *lex orandi lex credendi*. U *Marijinoj godini*⁵⁴ detaljnija pažnja, zahtijevana i od biskupskih konferencija, posvetila se štovanju Blažene Djevice Marije.

Liturgija je važno teološko mjesto koje čuva Marijinu jedinstvenost i njezinu ukorijenjenost u otajstvo povijesti spasenja. U četiri euharistijske molitve Rimskog misala Blažena Djevica spomenuta je upravo kako nam je i predstavlja Koncil, u povijesno-spasenjskoj, teološko-kristološkoj, ekleziološkoj i eshatološkoj perspektivi.

⁵¹ Usp. KKC 499.

⁵² Usp. H. KRÄTZL, *Zaustavljena u letu*, str. 186.-187.

⁵³ Usp. KKC 506-507.

⁵⁴ *Marijina godina* proglašena je od pape Ivana Pavla II. 1. siječnja 1987., a započela je na svetkovinu Pedesetnice 1987. i trajala do svetkovine Uznesenja BDM 1988. godine.

Prva euharistijska molitva, za koju se drži da je najstarija, tzv. Rimski kanon, podcrtava zajedništvo i čašćenje Crkve prema slavnoj Majci Božjoj: „U zajedništvu s cijelom Crkvom častimo uspomenu ponajprije slavne Marije vazda Djevice, Majke Boga i Gospodina našega Isusa Krista.“⁵⁵ U najvećem bogoštovnom činu Crkve otkriva se jasnoća liturgijskog štovanja otajstva Marijine osobe i povijesno-spasenjske uloge, kao i sam korijen marijanske pobožnosti. Liturgija Crkve nužno časti Mariju kao vazda Djevicu. Nadalje, jedinstvena uloga Marije i njezina trajna oznaka Djevica prati cijeli liturgijski izričaj. Najbolje nam to ističu mise o Blaženoj Djevici Mariji, odnosno liturgijski tekstovi i obrasci namijenjeni isključivo misnim slavljima o štovanju Blažene Djevice Marije. U *Zbirci misa o Blaženoj Djevici Mariji* imamo svjedočanstvo koncilskega naučavanja. Ističe se kako mise o Blaženoj Djevici crpe svoju snagu i smisao iz njezina intimnog sudjelovanja u povijesti spasenja.⁵⁶ U misnim predslavljinama Mariju se neprestano naziva djevicom, sa dodatnim naslovima i zaslugama koje ima u povijesti spasenja.

Zaključno možemo ustvrditi da je liturgija Crkve povlaštena škola sljedećih istina koje je Koncil istaknuo u svome pristupu otajstvu Marijina djevičanstva: Prvo, Marijino djevičanstvo svoje temeljno značenje i ulogu zadobiva tek u svjetlu Isusova povijesno-spasenjskog utjelovljenja i ostvarenja. Drugo, Marijino djevičanstvo i materinstvo neodvojive su stvarnosti – djevičanstvo zadobiva smisao u božanskom materinstvu, i obrnuto. Treće, vjera Crkve ističe Marijino trajno djevičanstvo kao jedinstveni znak ljudskog predanja Božjem naumu. Četvrto, liturgija Crkve Mariju časti kao vazda Djevicu te time na poseban način srce i razum vjernika upravlja na veličinu Božje milosti i Kristove snage očitovane u Marijinu potpunom predanju Bogu.

1.4. Umjesto zaključka

Točnija metodološka smještenost koncilskega naučavanja o Djevici Mariji novi je, odnosno obnovljeni korak u razumijevanju Marijina otajstva spram Krista i Crkve. O Mariji se ne može govoriti izolirano i fokusirano samo na osobne privilegije i počasne naslove. Ona uvijek stoji u misteriju Krista i njegove Crkve, što posve odgovara uvidima otačke teologije. Koncilska mariologija ide, dakle, za napuštanjem izoliranosti Marije od ostalih grana teologije, kao što su, na prvom mjestu, kristologija i

⁵⁵ Prva euharistijska molitva, u: ZBOR ZA BOGOSLUŽJE, *Rimski misal*, KS, Zagreb, 2010., str. 396.

⁵⁶ Usp. Prethodne napomene, br. 6, u: ZBOR ZA BOGOSLUŽJE, *Zbirka misa o Blaženoj Djevici Mariji s čitanjima*

ekleziologija. Vraćanje izvorima, biblijskim korijenima, pogoduje ovakvom pristupu. Nadalje, napuštajući metode počasnih naslova, Koncil u Mariji jasnije pomiruje Marijinu jedinstvenost i činjenicu da je ta jedinstvenost ostvarena u njezinoj ljudskoj osobi.

Marija je majka Kristova, ali i naša sestra u vjeri. Takav pristup vodi nas i istinskom vrednovanju veličine njezina djevičanskog majčinstva. Njezino jedinstveno djevičanstvo upravo je u svojoj posebnosti uzor Crkvi, uzor koji donosi imperativ pred Crkvu kao tijelo Kristovo, da vjeruje u mogućnost savršena predanja i vjernosti te daje svoj suradnički doprinos kako bi po svome predanju i vjernosti bila i sama znak vjere. Logika koja je prisutna u Katekizmu Katoličke Crkve te u samoj liturgiji Crkve potvrđuje ovaj suodnos Marijina jedinstvenog djevičanstva kroz koji Bog otkriva svoju viziju same Crkve, zajednice spašenih, od kojih je Marija prva.

2. MARIJA – DJEVICA I MAJKA

Cjelokupna povijest spasenja u sebi otkriva već naznačene istine vjere po kojima i za koje živa Božja zajednica živi, o kojima promišlja i produbljuje njihovo konkretno značenje. Istine vjere, dogme, otkrivaju nam sadržaj i smjer našega vjerovanja, ali i dubinu povijesno-spasenjskog Božjeg nauma.

Oni koji promatraju Crkvu izvana, a ne poznaju iznutra njezinu vjeru i život mogu misliti da ona novim blagdanima i dogmama nasumično stvara pojedine članke svojega Vjerovanja. No vjera je Crkve u cijelosti proizišla iz primljene Objave. Ta Objava se kroz povijest Crkve prenosi Biblijom i Tradicijom. Ono što je sadržano u Božjoj objavi, postaje izrečeno u nauku Crkve. Zato je bitno u nauku Crkve razlikovati s jedne strane sadržaj vjere koji je uvijek isti i ne smije se mijenjati jer je primljen od Boga, i s druge strane, izričaj vjere koji Crkva smije mijenjati ovisno o jezicima kao i razinu jasnoće te iste spoznaje.⁵⁷ Spomenuto jednako vrijedi i za vjeru Crkve o Mariji za koju smo već spomenuli da se nalazi sasvim blizu središtu crkvene Objave, Isusu Kristu. Crkva čuva Mariju u razmišljanju Božje riječi, a kada to razmišljanje o Mariji stigne do zrelosti, Crkva ga običava izreći marijanskim blagdanima i dogmama. Upravo se u Marijinu životu, o čemu nam svjedoče upravo proglašene marijanske dogme, očituje važna činjenica i argument kako kršćanski Bog nije puka ideja ili plod zaključaka ljudskog mišljenja, nego živi Bog. Živi Bog je Bog ljudi koji djeluje u povijesti i susreće se s ljudima koji mu to dopuštaju te mijenja njihove živote.⁵⁸ Samim time ljudi dotaknuti Bogom njegovo su ime u svijetu, u povijesti. Po njima on sam ima imena, po njima i u njima postaje dostupan. Iako ne samo nju, Crkva nam otkriva Mariju, kao onu u kojoj se očitovao i pokazao živi Bog.

Na tom tragu cjelovitog povijesno-spasenjskog Božjeg djelovanja uočava se kako je kroz stoljeća Marijino djevičanstvo i majčinstvo bilo, i danas jest, svjedočanstvo toga djelovanja i prisutnosti živoga Boga. Točnije rečeno, Marijino djevičansko bogomajčinstvo bilo je fundamentalni princip mariološkog promišljanja.⁵⁹ Drugim riječima, dvije najstarije i temeljne marijanske dogme kršćanstva istine su o Mariji

⁵⁷ Usp. A. WEISSGERBER, „Evo ti Majke“. *Marijanska razmatranja*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1995., str. 219.

⁵⁸ Usp. J. RATZINGER, *Uvod u kršćanstvo. Predavanja o Apostolskom vjerovanju*, KS, Zagreb, 2002., str. 116.-117.

⁵⁹ Usp. M. PEHAR, Djevičanska Majka – učenica. Učeništvo kao mariološka paradigma, u: *Bogoslovska smotra* 84(2014.)4, str. 769.-786., ovdje 770.

Bogorodici i Mariji vazda Djevici. Ove dvije istine vjere u sebi donose činjenicu da upravo u Mariji i po Mariji Bog ulazi u svijet. On ulazi u svijet s onim najvrjednijim što ima. Čini se prisutnim u osobi vlastitoga Sina u ljudskome tijelu. Marija je ta koja uvodi Boga na dotad nečuven način u svijet.⁶⁰

Ipak, postkoncilsko vrijeme doprinijelo je novim teološkim razmišljanjima o samom shvaćanju ovih istina vjere, posebice Marijina djevičanstva. Može se reći kako je sveobuhvatniji koncilski pristup i vraćanje k izvorima otvorilo mogućnost mnogim novim teološkim razmišljanjima utemeljenima na kritici teksta i na književnim vrstama. Takva nastojanja idu za pokušajem „demistificiranja“ Marije i dovodenja u „realne“ okvire. Sve se više sumnja u tradicionalni nauk o Marijinu djevičanskom začecu i rođenju Isusa Krista, Sina Božjega, pravoga Boga i pravoga čovjeka, pod izlikom dubljeg shvaćanja izvornoga.⁶¹ U svojem promišljanju teolog Ratzinger daje sasvim jasan odgovor onima koji pod svaku cijenu nastoje „pročistiti“ kršćanstvo. Započinjući promišljanje o tim temeljnim marijanskim dogmama, tvrdi: „Očišćenje kršćanstva, potraga za njegovom izvornom biti, danas se, u doba povijesnoga mišljenja, ostvaruje gotovo isključivo tako što se traga za njegovim najstarijim formama i njih postavlja kao ono što je jedino mjerodavno: izvorno se zamjenjuje s prastarim. Nasuprot tomu, vjera Crkve vidi u tvrdnjama početaka nešto životno što zakon svoje izgradnje zadobiva upravo time što se razvija.“⁶²

Cilj nam je na tragu Ratzingerove misli, koji u koncilskom duhu promatra djevičanstvo i majčinstvo međusobno prožetima, iznijeti bit Marijina djevičanstva za vjeru i život Crkve bez ulaženja u duboke povijesne presjeke. Na početku svoga mariološkog promišljanja, potaknut postkoncilskim strujanjima i lutanjima, on piše: „Nakon višegodišnjeg nazadovanja marijanskog elementa u Crkvi, htjelo se čuti trijezno razmišljanje o tomu što je još ostalo od vjere u Mariju i što i dalje treba ostati.“⁶³ Pod prizmom novozavjetnih tekstova, promatranih u cjelini potpune Božje objave i teoloških previranja, nastojat ćemo prikazati bit Marijina djevičanskog bogomajčinstva u životu Crkve.

⁶⁰ Usp. V. KOVAČ, Teološke odrednice mariologije J. Ratzingera / Benedikta XVI., u: *Crkva u svijetu* 49(2014.)8, str. 279.-294., ovdje str. 284.

⁶¹ O tome više u: LJ. RUPČIĆ, Marijino djevičanstvo, u: *Bogoslovska smotra* 55(1985.)1-2, str. 102.-113., ovdje str. 102.

⁶² J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, Verbum, Split, 2008., str. 35.

⁶³ Isto, str. 5.

2.1. Djevičanstvo u novozavjetnim tekstovima

U duhu kanonske egzegeze⁶⁴, za Ratzingera novozavjetna svjedočanstva o Mariji pokazuju da ona neizostavno pripada kršćanskoj vjeri te da se o njoj izvješćuje s velikom jasnoćom. Poznato je kako navještaj prve Crkve u svojim izvješćima polazi od otajstva Isusove muke, smrti s naglaskom na uskrснуću te to uzima kao svoj temeljni i polazišni događaj. Tek kasnije primjećujemo kako se taj navještaj proširuje na Isusov javni život. U tom proširenju pojedini evanđelisti stavljaju naglasak na jedan ili drugi vid. Postupnost u sazrijevanju navještaja sve više naglašava izričaje Isusova utjelovljenja, a uz taj događaj nemoguće je ne uočiti s velikom jasnoćom i važnost njegove majke. S postupnim naglaskom na Isusovo utjelovljenje i Marijina uloga jednako tako postupno dolazi do izražaja. Otkriva se njezina temeljna važnost – posredovanje ljudske naravi, ljudskog života Isusu Kristu.⁶⁵ Marija je darovateljica i garancija prave Isusove naravi i njegove ucijepljenosti u ljudski rod. Marija neophodno pripada u naš svijet vjere u živoga i djelujućega Boga. Bog je ne vidi samo izvana, nego sam postaje onaj koji u njoj djeluje. Riječ tijelom postaje i time ona zadobiva važnost kao ona u kojoj je vječni Logos. Ove činjenice postupno postaju jasne Crkvi te si ona od početka postavlja pitanje na koji je način Marija sudjelovala u toj svojoj jedinstvenoj ulozi Majke Sina Božjega. Taj poseban odnos Marijina sudjelovanja u majčinskom prenošenju ljudskog života Sinu Vječnoga Oca Crkva postupno otkriva i formulira dvama izrazima: *začet po Duhu Svetom* te *od Marije vazda Djevice*. Ovi izrazi, iako u sebi ljudskom iskustvu neshvatljivi, pod svjetlom temeljnih istina otajstva Isusa Krista zadobivaju iznimnu važnost i značenje.

Po spomenutim izrazima Crkva nam svjedoči da je Marijina uloga posebno značajna za njezinu vjeru, čiju važnost otkrivamo i u evanđeljima Mateja i Luke⁶⁶, tzv.

⁶⁴ Joseph Ratzinger koristi tzv. kanonsku egzegezu u pristupu biblijskim tekstovima. Kanonska egzegeza projekt je koji je nastao prije otprilike trideset godina. Vodi se metodom čitanja pojedinih tekstova Svetog pisma u njegovoj cjelovitosti. Nakana je da se pojedini tekstovi razumiju u cjelini Pisma. Tako svaki pojedini tekst zadobiva svoju konačno, cjelovito svjetlo. Usp. J. RATZINGER, *Isus iz Nazareta*, Svezak I., Verbum, Split, 2007., str. 11.-12.

⁶⁵ Usp. J. MARČELIĆ, Marija – vazda Djevice, u: H. G. JURIŠIĆ, P. LUBINA (ur.), *Ancilla Domini – Službenica Gospodnja. Zbornik u čast fra Pavla Melade*, Franjevačka provincija Presv. otkupitelja – Hrvatski mariološki institut, Split – Zagreb, 2000., str. 193.-213., ovdje str. 194.-195.

⁶⁶ S obzirom na ove izvještaje i podatke o Isusovu djevičanskom rođenju i začecu, te analogno tome i o Marijinu trajnom djevičanstvu, ponekad se čak i među katolicima javlja sumnja u istinitost predaje izvještaja ove dvojice evanđelista (Mateja i Luke). Jedan od razlog te sumnje leži u činjenici da samo oni donose te izvještaje. No ovakav se prigovor mirno može odbaciti jer nema dokaza protiv istinitosti izvještaja Mateja i Luke. Dakle, nema sumnje da iza Mateja i Luke stoji jedna partikularna predaja. O tome više u: L.J. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 103.

evanđeljima Isusova djetinjstva. Oni na sasvim neposredan način izriču upravo u tim izrazima spomenute karakteristike njezine osobnosti. Ipak, svjedočanstva ovih istina ne nalazimo samo u evanđeljima Isusova djetinjstva. Neizravno spominjanje ovih istina imamo kod sv. Pavla apostola čiji tekst izriče i otajstvo utjelovljenja, ali i Marijinu ulogu.

2.1.1. Pavlov implicitan govor o djevičanskom rođenju

Pri čitanju Pavlovih tekstova vrlo se lako da iščitati činjenica kako kod njega samo pitanje Isusova rođenja ne igra teološki značajnu ulogu. Pavao, kao jedan od onih koji nije bio svjedok Isusova javnog djelovanja, svoju verziju temeljnog Isusova navješćaja posebno proširuje na Proslavljenog Isusa. Ratzinger će reći kako se Pavlova vjera u Isusa Krista, Gospodina, posve razvija iz ispovijesti križa i uskrsnuća.⁶⁷ Ovakvom Pavlovom pristupu svakako pridonosi njegov prvi susret s Kristom, a to je bio susret s Uskrsnim, Proslavljenim Kristom.

Takav pristup opisu Isusova navješćaja utjecao je i na tekstove koji donose Marijinu ulogu u povijesti spasenja. U poslanici Galaćanima pronalazimo najstariji Pavlov novozavjetni tekst o Mariji, posve smješten u otajstvo utjelovljenja.⁶⁸ „A kada dođe punina vremena, odasla Bog Sina svoga: od žene bi rođen, Zakonu podložen da podložnike Zakona otkupi te primimo posinstvo“ (Gal 4, 4). U izrazu *rođen od žene* javljaju se različita shvaćanja i mišljenja s obzirom na značenje spomenutoga. Tekst nam sam na prvi pogled ne govori ništa značajno o načinu na koji je Marija sudjelovala u prenošenju života Isusu. Ratzinger će reći kako Pavao, kada u spomenutom citatu kaže da je Isus rođen od žene, hoće reći da je Isus uzeo udjela u čitavom našem čovječstvu. Prema Ratzingeru, Pavao time želi reći kako se Isus podložio teretu Zakona, religije koja je postala Zakon.⁶⁹ Isus je s nama nosio naš teret, teret našeg običnog ljudskog života. Čini se da, iako je stvarnost Isusova dolaska među nas bitna, sam naznačeni tekst ne izriče više od onoga što smo kratko naveli. No je li zapravo tako, vidjet ćemo u daljnjoj analizi.

Svakako da svoju vrijednost ima i osvrtanje na filološke, odnosno jezične primjedbe na izraz *rođen od žene*.⁷⁰ U grčkom jeziku vrlo je važan sam jezični oblik

⁶⁷ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 35.

⁶⁸ O tome više u: J. MARČELIĆ, *Marija – vazda Djevica*, str. 195.

⁶⁹ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 36.

⁷⁰ Usp. J. MARČELIĆ, *Marija – vazda Djevica*, str. 196.

koji u većini slučajeva označava i nosi samo značenje koji taj izraz želi izreći. U ovom slučaju Pavao koristi particip aorista od *γίνομαι* koji u sebi može značiti i obično rađanje, ali ovdje može upućivati na rođenje Sina Božjega koji je prije postojao i sada dolazi u našu ljudsku stvarnost. Zanimljivo je ići dalje, te uspoređujući s nekim drugim izričajima, analizirati izraz *rođen od žene*. On ima svoje specifično značenje, a u bitnome različito od izraza *rođen od djevice* i *rođen od majke*. Prvi po sebi ne isključuje i mogućnost da bi djevica mogla biti na neki neobičan način oplodena muškim sjemenom, kako nam je moguće vidjeti u određenim poganskim mitovima.⁷¹ Drugi izraz vrlo jednostavno u sebi uključuje oca. Pavao se, upotrijebivši riječ *žena*, rođen od *žene*, duboko približio otajstvu Kristova rođenja te sjajno izbjegao moguće dvosmislene povezanosti koje se mogu pronaći u riječima *djevica* i *majka*. Smijemo reći kako upotreba participa aorista *γενόμεν* pristaje djevičanskom rođenju jer se time izbjegava glagol *γεννάω* koji po sebi uključuje čin rađanja, ali takav čin rađanja koji slijedi poslije oplodnje sjemenom.

Iako kod Pavla nemamo izravnog davanja značaja djevičanskom začecu i rođenju, smijemo zaključiti ovu analizu tvrdnjom da se u naznačenom svetopisamskom tekstu nikako ne radi o nijekanju istoga. Vidjeli smo da, ako ga on izričito i ne spominje, to ne mora biti zato što želi zaniijekati, nego jednostavno to nije dolazilo u prvotni plan prilikom pisanja Pavlovih poslanica. Prije bi se moglo reći da Pavao, tvrdeći da je Isus „rođen od žene“ (Gal 4, 4), upravo pretpostavlja Marijino djevičansko rođenje Isusa. „Spomenuti je tekst kristološke naravi pa je zato isticanje samo Marijina roditeljstva već neko priznanje da muškog roditeljstva tu i nema.“⁷² Na tragu jezične analize koja svjedoči kako je u pristupu tekstovima potrebna i takva dublja analiza Ratzinger će reći kako je potrebno čitati cjelokupan kontekst.⁷³ Iako dosta skriveno, čitajući i promišljajući Pavlov tekst prema naprijed, prema budućem razvoju mogu se uočiti svojevrсни tragovi buduće teologije otajstva rođenja. Polazeći od usporedbe dvojice Abrahamovih sinova, Pavao ističe važnost onoga koji je rođen od Duha, po živoj snazi obećanja koje je dano Abrahamu, te u taj kontekst stavlja i egzistenciju svakog kršćanina. Ratzinger taj Pavlov tekst samo predigrom jer ovdje još ništa od

⁷¹ Ponajprije mislimo na one poganske mitove koji govore o „sinovima Božjim“ koji su nastali općenjem bogova sa zemaljskim djevojkama ili ženama. U grčkim i istočnjačkim mitovima govori se o čudesnom rođenju glasovitih ljudi spolnim općenjem između zemaljske žene ili djevojke i nekog muškog božanstva. Ipak, ni u jednom od njih ne govori se o djevičanskom rođenju u pravom smislu riječi. Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 103.; J. GALOT, *Mariologija*, UPT, Đakovo, 2001., str. 141.-143.

⁷² LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 103.

⁷³ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 36.-37.

djevičanskog značenja nije razrađeno.⁷⁴ To će se dogoditi kod evanđelista Mateja i Luke. Dublja tajna izrazit će se u evanđeljima Isusova djetinjstva.

2.1.2. Rodoslovlja kao potvrda Marijina djevičanskog majčinstva

U evanđeljima Isusova djetinjstva pronalazimo već mnogo razrađenije spominjanje, odnosno ispovijedanje djevičanskog Isusova začeća. Istina o Marijinu djevičanstvu tiče se ponajprije djetetova začeća. Zato ga je nemoguće razmatrati mimo Isusova djevičanskog začeća. Izvještaji evanđelista Mateja i Luke (usp. Mt 1, 18-25 i Lk 1, 26-38) sadrže jasnu potvrdu djevičanskog Isusova začeća po Duhu Svetom. Oni vjeruju u djevičansko začeće i htjeli su iznijeti činjenice koje pokazuju zakonitost, a smijemo reći, i opravdanost takve vjere.

Posebnu ulogu ovdje imaju rodoslovlja⁷⁵ koja njih dvojica donose opisujući Isusovo podrijetlo. Ratzinger uočava kako se kod Mateja Isus pojavljuje kao Abrahamov sin. Ipak, on ga prije svega opisuje kao pravog Davidova sina. U njemu je ispunjen starozavjetno spominjani znak nade.⁷⁶ Na tom tragu ispunjenja starozavjetne nade Marijina uloga djevičanstva vezana je uz ta starozavjetna obećanja. Evanđelist Matej ima za cilj pokazati vezu obećanja i ispunjena uz lik Josipa, Davidova sina,⁷⁷ te se uz njega pojavljuje i Djevica Marija. Jednako kao i Luka, događaj navještenja opisuje starozavjetnim govorom, a u svom izvještaju pokazuje jasnu poveznicu Josipa i Marije sa starozavjetnim obećanjima. Koristi tekst proroka Izaije: „Evo začet će Djevica sina i nadjenut će mu ime Emanuel“ (Iz 7, 14). To je obećanje dano sumnjičavom kralju Ahazu.⁷⁸ Nitko ne može reći što je točno značio taj znak u povijesnom trenutku kralja Ahaza. No prema Mateju, Isusovo rođenje od Djevice Marije skinulo je veo dotadašnjeg starozavjetnog, židovskog neznanja. U trenutku rođenja dan je taj obećani znak, a taj znak je Djevica. Djevica koja rađa po sili Duha Svetoga. S Isusom se povezuje i jedno novo ime – Emanuel.⁷⁹ Ako se po Izaijinu obećanju dijete zove Emanuel, time je istodobno proširen i okvir Davidova potomstva, kojemu pripada i sam Josip. Ponovno

⁷⁴ Usp. Isto, str. 37.

⁷⁵ Matej donosi rodoslovlje u svom prvom poglavlju, dok Luka tako strukturira svoje evanđelje da mu rodoslovlje stoji u trećem poglavlju, točnije Lk 3, 23-38.

⁷⁶ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 37.

⁷⁷ Zanimljivo je uočiti kako Matej nabrojajući u rodoslovlju Isusove pretke, u svakom koljenu ističe roditeljsku ulogu oca i majke. U posljednjem koljenu izostavljen je Josip kao otac i umjesto toga kaže: „Josip muž Marije od koje se rodio Isus, zvani Krist“ (Mt 1, 16). Teolozi u tome vide očitu činjenicu da Isus nema zemaljskog oca kao ostali ljudi. Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 104.

⁷⁸ Usp. J. RATZINGER, *Djetinjstvo Isusovo*, Verbum, Split, 2012., str. 58.

⁷⁹ Usp. J. RATZINGER, *Bog je s nama. Euharistija: središte života*, Verbum, Split 2004., str. 11.

se očituje se jedna određena novost jer kraljevstvo toga djeteta seže dalje nego je naslućivalo Davidovo obećanje. To je kraljevstvo samoga Boga jer je sam Bog ušao u povijest. Matej vidi da se u Mariji ispunja Izaijino proroštvo da će „mlada žena“ (heb. *alahah*) roditi Mesiju koji je „Bog s nama“ (Iz 1, 23). Ovdje je ponovno vrijedno uočiti jezičnu zanimljivost. Naime, Matej je mogao izraz *alahah* prevesti grčkom riječju *νεανίς*. Ipak, preveo ju je s riječju *παρθένος* koja u sebi nosi značenje netaknute mlade žene ili djevojke te je time i formalno izričito naglasio Marijino djevičanstvo.⁸⁰ Već u samim izrazima naglašava se važnost djevičanstva za Božje utjelovljenje.

Evangelist Luka u svom donošenju rodoslovlja ide dalje od Mateja. On Isusovo porijeklo vodi na potpuni početak čovječanstva, skroz do Adama. Takvo rodoslovlje, po Ratzingerovu mišljenju, pokazuje kako u Isusu nije ispunjena samo Izraelova kraljevska nada, nego je u njemu ispunjeno pitanje „čovjekova bića općenito koje je, lutajući i pipajući, u stalnoj potrebi za samim sobom. Isus je čovjek za sve ljude. (...) Rastrgano čovjekovo biće u njemu pronalazi svoju cjelovitost i svoj put k povezanosti s Bogom od kojega dolazi i kojega traži u svojoj izgubljenosti.“⁸¹ Više nego rodoslovlje, kod Luke nam je, za našu temu, važniji njegov opis navještenja Isusova začeca i rođenja. Posebno nam je važan anđelov pozdrav Mariji: „*Raduj se!*“ Zanimljivo je da u tom pozdravu ima toliko simbolike. Događaj navještenja također je obućen u starozavjetni govor i obećanja. Uočava se da ovaj pozdrav nema značenje uobičajenog židovskog pozdrava *šalom*, nego je to grčka pozdravna formula. Smijemo reći da ovim poklikom započinje Novi zavjet u pravom smislu te riječi. U kasnijim događajima sve je obavijeno upravo u taj poklik: „*Raduj se*“. Izraz *raduj se* iznimno je važan. Njime se, jer je grčki pozdrav, otvaraju i vrata narodima svijeta. No iznimno važno za ovaj izraz jest činjenica da je taj izraz donesen iz Staroga zavjeta te stoga potpuno nastavlja kontinuitet biblijske povijesti spasenja. U Gabrielovu pozdravu Mariji očituje se preuzeto i posadašnje proročanstvo iz Knjige proroka Sefanije.⁸² Marija je ondje oslovljena kao Kći sionska. „*Raduj se, Kćeri sionska. Viči od veselja, Izraele! [...] gospodin, kralj Izraelov, u sredini je tvojoj!*“ (Sef 3,14-17) Temeljni razlog zbog kojega Kći sionska može klicati od veselja je izraz *u sredini tvojoj* koji se može prevesti i doslovno, *u krilu tvojemu*. Prorok Sefanija preuzima riječi iz Knjige Izlaska kojima se Božje prebivanje u Kovčegu saveza označava kao Božje prebivanje u krilu Izraelovu. Ona se ima razloga radovati jer

⁸⁰ Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 104.

⁸¹ J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 37.

⁸² Usp. J. RATZINGER, *Djetinjstvo Isusovo*, str. 37.

Gospodin dolazi k njoj. On dolazi i sposoban je oduzeti svaki strah jer je on Bog koji spašava. Pozivajući se na istraživanja R. Laurentina,⁸³ Ratzinger ističe da su anđelove riječi srž u kojima se krije temeljni motiv Lukina prikaza lika općenito. „Ona je u svojoj osobi istinski Sion na kojega su se odnosile nade poradi svih pustošenja povijesti. Ona je istinski Izrael u kojemu su Stari i Novi zavjet, Izrael i Crkva, nedjeljivo povezani u jedinstvo.“⁸⁴

Sve te pojedinosti o načinu i samom mjestu začeća Marijina vode nas k pojmu koji u sebi krije tajnu novog začeća i rođenja. Ona se skriva u formulaciji „Duh Sveti sići će na te i sila će te Svevišnjega osjeniti“ (Lk 1, 35). Ratzinger ovdje koristi izraz *parallelismus membrorum*⁸⁵ koji u sebi otkriva dvije slike. U svakoj se otkriva i značaj Marije kao čiste Djevice. Prva slika smjera na izvješće o stvaranju (Post 1, 2). Po toj paraleli u začeću se očituje novo stvaranje. Bog koji iz ničega stvara bitak, čiji je Duh lebdio nad vodama, taj Bog otvara u začeću novo stvaranje iz staroga i u starome stvaranju. Kristov dolazak takva je novost koja može doći samo iz stvaralačke Božje moći. Druga slika, slika Duha koji će osjeniti Mariju, povezana je s teologijom hrama i Božjom prisutnošću u svetišću.⁸⁶ Temeljni je naglasak kod Luke u činjenici da Marija osjenjena Duhom Svetim označava onu u kojoj se događa djelovanje Duha Stvoritelja.⁸⁷ U tom kontekstu važna je simbolika svetog oblaka, tzv. *šekina*, koji je vidljivi znak Božje prisutnosti. Oblak koji je zasjenio ljude pojavljuje se i na mjestu Kristova preobraženja te napose u događaju utjelovljenja, kada se u Mariji ponovno očituje ta teologija Siona koji je osjenjen svetim oblakom. „Marija se pojavljuje kao sveti šator nad kojim postaje učinkovita skrivena Božja prisutnost.“⁸⁸ Sve se to događa u Božjem šatoru, Sionu, Mariji koju osjenjuje oblak Božji i time u njoj označava Božju prisutnost.

Prije nego prijedemo na teološku važnost i smisao Marije kao djevice i majke, valja nam zaključiti novozavjetni krajolik unutar kojega nam se tako jasno očituje važnost Marijina djevičanskog bogomajčinstva. Pavlov kristološki naglasak uvodi nas u samu bit Marijina djevičanskog začeća važnu za shvaćanje kršćanske vjere. Oba evanđelja

⁸³ Gdje pronaći detaljnije podatke tih istraživanja vidjeti u citiranim bilješkama kod: J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 39. i 82.; te V. KOVAČ, *Teološke odrednice mariologije J. Ratzingera / Benedikta XVI.*, str. 284.

⁸⁴ J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 40.

⁸⁵ Usp. J. RATZINGER, *Djetinjstvo Isusovo*, str. 39.; a na poseban način: ISTI, *Kći sionska, Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 40.-41.

⁸⁶ Usp. V. KOVAČ, *Teološke odrednice mariologije J. Ratzingera / Benedikta XVI.*, str. 285.

⁸⁷ Usp. J. RATZINGER, *Djetinjstvo Isusovo*, str. 38.-39.

⁸⁸ J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 41.

djetinjstva Isusova to razrađuju te hoće izraziti Isusovu bitnu povezanost s poviješću i cjelokupnim čovječanstvom. Točnije, oba rodoslovlja naglašavaju činjenicu da samo Isus može biti završni plod povijesti. Samo s njim u ono narušeno i osušeno stablo čovječanstva ulazi nova snaga, božanska snaga. On je posve čovjek, po Mariji, plod ove zemlje, a upravo sve može učiniti novim jer ne potječe samo od ove zemlje.⁸⁹ Marija, od koje se rodio Isus, stvaralačkom intervencijom Duha Božjega daje mogućnost Bogu, Stvoritelju stvoriti novost života. Novozavjetni podaci o Isusovu djevičanskom rođenju izravno i jasno jamče Marijino djevičanstvo, ali pod vidom Isusova djevičanskog začeca kao Sina Božjega.⁹⁰

Konačno, smijemo reći da je Marijino djevičanstvo uvjetovano činjenicom da je njezin Sin ujedno vječni Sin Božji. Zato Božje utjelovljenje, u sebi promatrano, svoju puninu dobiva po jedinstvu Staroga i Novoga zavjeta, a time i svi događaji, pa i Marijin lik, zadobivaju, kako smo prethodno vidjeli, svoju središnju poziciju upravo u događaju Božjeg utjelovljenja. Ona je mjesto tog božanskog utjelovljenja i mjesto ispunjenja starozavjetnih obećanja. Dakle, evanđeosko nas utemeljenje Isusova djevičanskog začeca i rođenja dovodi na teološki put promatranja Marijina djevičanskog majčinstva pod prizmom utjelovljenja te, kako smo više puta dosad zaključili, pod prizmom povijesno-spasenjskog Božjeg plana.

2.2. Kristološki smisao djevičanstva

Evanđeoski tekstovi otkrili su nam kako Marijino djevičanstvo dotiče bitne i temeljne istine vjere. Osoba Isusa Krista kao Jedinorođenoga Sina Očeva, djelotvornost Duha Svetoga, otajstvo Crkve, ali i svijeta i čovjeka pozivaju nas da dublje teološki proniknemo u tajnu Marijina djevičanstva.

Otkrivanje istinski ispravnog teološkog pogleda na istinu vjere o Marijinu trajnom djevičanstvu znači poći od činjenice da svako vrijeme promatra otajstva vjere kroz vlastito iskustvo. To ne mora nužno značiti da ga samovoljno sužava ili možda i mijenja.⁹¹ Naše vrijeme nije izuzetak u tom pogledu, i ono ima svoje kulturalne pristupe. Sve to utječe i na perspektivu unutar koje suvremeni kršćanin promatra pojedine istine vjere i, još važnije, živi. U tom smislu, za naše promišljanje važno je ući u ambijent vjerničkog iskustva, ali i mišljenja određenih teologa našega vremena te pod

⁸⁹ Usp. Isto, str. 38.

⁹⁰ Usp. L.J. RUPČIĆ, Marijino djevičanstvo, str. 105.

⁹¹ Usp. J. MARCELIC, Marija – vazda Djevica, str. 209.

tim vidom teološki promatrati značaj tajne Marijina trajnog djevičanstva za današnjeg čovjeka. Ne polazeći tek od izlaganja svega onoga što teološki bitno, sadržajno, izgrađuje istinu vjere o Marijinu trajnom djevičanstvu⁹², nastojimo otkrivati teološki smisao njezina trajnog djevičanstva za povijest spasenja te čovjeka unutar tog Božjeg spasenjskog plana, kao i sve one prigovore koji su stajali na putu u ispravnom shvaćanju značenja Marijina djevičanstva kao takvog.

2.2.1. Novo rođenje – znak Božjeg djelovanja u čovjeku

Bog Otac, Stvoritelj, po utjelovljenju svoga Sina te u pashalnom otajstvu Sina, Isusa Krista, obnavlja sve stvoreno i započinje novost. Isus uvodi čovjeka u ono što nadilazi prvo stvorenje. Isusovo utjelovljenje znak je Božjeg djelovanja u čovjeku, a unutar toga djelovanja očituje se i Božje viđenje čovjeka, tako očito u Marijinu životu.

Na tragu misli teologa Josepha Ratzinger⁹³ možemo reći kako Isusovo rođenje znači novo providnosno zalaganje u povijesti, ali novost koja je daleko više od novosti koje čovjek čini jer u tom činu sam Bog počinje iznova, odnosno djeluje na posve nov način. Evanđelist Luka u svom rodoslovlju naglašava to novo rođenje, odnosno Božji zahvat u liku novog Adama koji jedinstveno dolazi od Boga. „U Isusu je Bog usred neplodna i beznadna čovječanstva postavio novi početak koji nije rezultat njegove vlastite povijesti nego dar odozgo. S njim započinje novo utjelovljenje“⁹⁴ Na toj liniji Marija u neplodnosti djevičanstva, ali blagoslovljena, postaje znak milosti. Ona Božjim zahvatom postaje znak milosti koja u sebi uključuje plodnost i spašenost. Marijina otvorenost i predanje Božjoj volji čini njezino neplodno djevičanstvo znakom spasenja i djevičanstvom božanske plodnosti. Novozavjetna uspoređivanja⁹⁵ Novog/Posljednjeg Adama sa Starim/Prvim zadobivaju svoje istinsko teološko utemeljenje i značenje upravo kad se promatraju pod znakom Marijina djevičanskog začeca Božjeg Sina.

Teološki gledano, sve izjave o djevičanstvu imaju kristološko značenje. Marija je u tim značenjima nerazdvojno vezana za Sina Božjega koji je postao čovjekom. Što je rasvjetljenija tajna Sina, time je rasvjetljenija i tajna Majke Marije koja, kako vidimo,

⁹² Istina vjere o Marijinu trajnom djevičanstvu u sebi nužno uključuje tri vida: Marijino djevičanstvo prije rođenja (*ante partum*), u rođenju (*in partu*) te poslije rođenja (*post partum*). Na 2. carigradskom saboru 553. godine spominje se ova istina vjere o Mariji vazda djevici pod sva tri vida. No svečano je definirana (proglašena) 649. godine na sinodi u Lateranu od strane pape Martina I. Ove tekstove pogledati u: DH. 427., 503.

⁹³ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 45.-48.

⁹⁴ Isto, str. 45.

⁹⁵ Usp. J. MARCELIĆ, *Marija – vazda Djevica*, str. 210.

ovisi o tajni Sina i u bitnome se tom tajnom tumači.⁹⁶ Ovaj odnos Majke i Sina u kojemu se otkriva bit njezina djevičanstva jest trenutak utjelovljenja. Kod evanđelista Luke vidljivo je kako Božji Duh (*Pneuma*) stvaralački daje egzistenciju Sinu koji se ima začeti u Djevici te time otkriva i najdublju bit Sina. Sin je više od proroka,⁹⁷ on je Sin jer je njegova egzistencija plod Duha. Na logiku utjelovljenja, dakle, kristološku ulogu Marijina djevičanstva, usmjerio se i teolog Hans Urs von Balthasar. On smatra da Bog i nije mogao drukčije postupiti šaljući Sina u svijet osim po djevičanskom začecu, bez sudjelovanja zemaljskog oca.⁹⁸ Polazeći od jedinstva života u osobi Isusa Krista koje se očituje u Isusovu čovještvu, ističe kako čitav Isusov život ulazi u sinovsku razmjenu s nebeskim Ocem. Za Balthasara, Isus, koji je u tako dubokom odnosu s Ocem, nije mogao ništa dugovati zemaljskom ocu jer time ne bi bio u stanju potpuno izvršiti volju nebeskog Oca. S druge strane, potpunim svojim isticanjem predanja nebeskom Ocu vrijeđao bi svoga zemaljskog oca. Zato je zemaljsko rođenje bez oca nutarnje i nužno izvorište Isusa koji je samo Bogu mogao reći „moj Otac“.⁹⁹ Isusovo rođenje od Djevice ukazuje upravo na tu dimenziju sinovstva. Djevičansko je rođenje nužno izvorište Sina, ali i djelovanje Oca u kojemu on razotkriva svoju stvarateljsku moć. U tom djevičanskom rođenju vidljivo je novo rođenje (*nova nativitas*) koje u sebi uključuje napuštanje zemaljske plodnosti, napuštanje raspolaganja i planiranja sobom i svojim životom te potpuno predanje. Rađanje Sina za Mariju uključuje napuštanje same sebe i ulazak u neplodnost, koja postaje uvjet plodnosti.

Iz svega rečenog slijedi jasan zaključak kako se po djevičanskom začecu Sina Božjega Isus jasno objavljuje kao Jedinorođenac Očev, kao onaj koji posve ovisi o nebeskom Ocu.¹⁰⁰ U djevičanskom Isusovu utjelovljenju otkriva se novost života i postaje razvidno kako Isus nije samo čovjek te da Bog u Isusu ne može biti sveden isključivo na ljudsku razinu postojanja. Djevičansko začecje i rođenje usmjeravaju kršćanina da stvarnost i svojega života promatra u novosti rođenja i milosnog Božjeg zahvata u Marijinu djevičanstvu.

⁹⁶ Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 104.

⁹⁷ H. Schürmanna tvrdi: „Budući da je dijete po svome podrijetlu od Boga, ono će biti posve sveto.“ Citirano prema: J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 46. Isus se razlikuje od Ivana Krstitelja i Jeremije koji su kao proroci zahvaćeni Duhom Svetim od majčine utrobe jer on je stvarateljskim zahvatom Duha Svetoga stvoren, njegova je egzistencija kao takva plod Duha, i zato je više od proroka. Više o tome: Isto, str. 46.-47.

⁹⁸ Usp. J. MARCELIĆ, *Marija – vazda Djevica*, str. 211.

⁹⁹ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 47.-48.

¹⁰⁰ Usp. J. MARCELIĆ, *Marija – vazda Djevica*, str. 211.

2.2.2. Djevičansko rođenje u današnjoj slici svijeta

Ispovijedanje vjere Crkve u Marijino trajno djevičanstvo uvijek je uključivalo i svijest i vjeru da je ona ostala djevica i u trenutku Isusova rođenja. Ipak, unatoč vjeri Crkve, djevičansko rođenje kao činjenica, kao stvarna činjenica povijesti često se danas oštro osporava. Činjenica je da djevičanstvo Marije u rođenju (*virginitas in partu*) jasno ističe sama Tradicija Crkve i koncili.¹⁰¹ Pitajući se u čemu je razlog današnjeg osporavanja ove istine, čak i kod katoličkih teologa, pokušajmo pronaći razloge poteškoća u shvaćanju ove istine i moguće odgovore.

Danas mnogi prigovori proizlaze iz određenih prijevora o važnosti ili nevažnosti vrednovanja biološkog smisla djevičanstva za ispravno teološko shvaćanje Marijina djevičanstva kao takvoga. Ovdje nam nije želja ulaziti u detalje ovih prijevora, o kojima su raspravljali i oci na II. vatikanskom koncilu, nego samo donijeti jasan stav koji se pokazuje kao logičan s obzirom na spomenute poteškoće. Naime, Marijino djevičansko začecje, sa svojim biološko-tjelesnim vidom, pokazuje suverenost i neovisnost Božjeg čina stvaranja i isključenje prirodnih sila. S druge strane, već je samo utjelovljenje Sina Božjega čin otkupljenja te time nužno u Mariji uključuje i duhovno-osobni vid djevičanskog rođenja.¹⁰² Marijino djevičanstvo sa svojim tjelesnim trenutkom stoji kao znak da je isključen prirodni red i da je na djelu samo snaga Božjeg milosnog zahvata. Ono je također, sa svojim duhovnim momentom, znak kako je u procesu milosti uključena čovjekova sloboda, očitovana u Marijinom *fiat*. Ratzinger će o ovome reći kako se „ovdje može imati samo sve ili ništa; pokušaj da se nakon odbacivanja biološkoga zadrži jedan duhovni destilat nijekanje je onoga duhovnoga o kojemu se radi u vjeri u Boga koji je tijelom postao“.¹⁰³ Dakle, danas postoji opasnost da se djevičanstvo promatra samo biološki ili samo duhovno, a takav put nije potpun jer u sebi deformira pojam i značenje djevičanstva kao takvog.

Na ovome mjestu potrebno je spomenuti i dva prigovora čije utemeljenje počiva na povijesno-egzegetskoj razini te se zadržava isključivo na tome. S prvim smo se kratko susreli u razmatranju novozavjetnog konteksta govora o Marijinu djevičanstvu, a riječ je

¹⁰¹ U trećem kanonu spomenute Lateranske sinode održane 649. godine naučava se da je Marija „rodila bez povrede, kao što je začela bez ljudskog sjemena“. DH 503. Tim je naukom sinoda dala odgovor na tadašnja kriva tumačenja i željela je potvrditi istinu stvarnog djevičanskog majčinstva. „U vlastitom i istinskom smislu Marija je uvijek djevica i Majka Božja.“ Radi se, dakle, o stvarnom porodu koji ostavlja stvarno djevičanstvo netaknutim. Usp. J. GALOT, *Mariologija*, str. 163.-166.

¹⁰² Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 108.-109.

¹⁰³ J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 49.

o prigovoru kasnih tradicija biblijskih tekstova. No starost kao takva nije mjerilo istine jer književni oblik može biti kasan, ali tradicija koja je sadržana u tom obliku puno je starija. Također, ovom prigovoru u prilog ne ide podudarnost već prije spomenutih tekstova Isusova djetinjstva. Ratzinger će reći kako je u zbiljskom smislu kasno samo objavljivanje tih tekstova, ali jezgra tih tradicija nije jer ona privatno postoji puno prije samog objavljivanja.¹⁰⁴ S druge strane imamo sljedeći prigovor povijesno-egzegetskih istraživanja koja u sebi opet sadrže nepotpuno shvaćanje cjeline. Riječ je o predodžbama djevičanske Majke iz povijesno religijskih paralela. Svoje prigovore temelje na proučavanju egzegeza majčinstva velikih žena Starog zavjeta od Filona Aleksandrijskoga.¹⁰⁵ I ovom prigovoru ne treba davati na značaju jer paralela između evanđeoskih podataka o Isusovu djevičanskom rođenju i mitoloških rođenja bogova nema nikakve osnovice. U svim tim slučajevima rađanja tzv. božjih sinova riječ je o zamjeni uloge zemaljskog oca ulogom nekog boga u rađanju.¹⁰⁶ Radi se o vrlo površnom iščitavanju Filonovih tekstova. Iz njegovih tekstova možemo dobiti samo duhovni poticaj za shvaćanje djevičanstva, ali nikako ne model za sam izvještaj Isusova rođenja. Možemo zaključiti kako ne postoje stvarne povijesno-religijske poveznice s našim novozavjetnim božićnim otajstvima.

Ne zadržavajući se puno na ovim *drugorazrednim*,¹⁰⁷ tj. površinskim prigovorima, u duhu Ratzingerovog promišljanja o pomalo zaboravljenoj biti djevičanskog rođenja te odbacivanju istoga, zajedno s njim pokušat ćemo donijeti sljedeće promišljanje. Naime, on teškoću shvaćanja djevičanstva vidi u razlici naše slike svijeta od biblijske slike svijeta. Takva biblijska slika nema prostora u današnjem svijetu koji sve tumači i promatra pod prirodoznanstvenim vidom. Zbog tog prirodoznanstvenog shvaćanja današnji mentalitet ne shvaća Boga koji može djelovati u svijetu. Ratzinger, na tragu tih promišljanja, upozorava da suvremena slika svijeta, oblikovana u svijetlu prirodnih znanosti, smatra nemogućim ono što vjera drži o Mariji.¹⁰⁸ Ovakva predodžba svijeta u sebi krije nevjerojatnost znanosti koja uvjetuje Boga, odnosno stavlja ga u nemogućnost djelovanja. Drugim riječima, ono što je nevjerojatno za znanost, postaje nevjerojatno i

¹⁰⁴ Usp. Isto, str. 50.-51.

¹⁰⁵ Radi se o proučavanju M. Dibeliusa koji želi pokazati da je ideja Božjeg začetništva kod određenih starozavjetnih rođenja bila zapravo ideja helenističkog židovstva, a onda i kršćana koji su to primijenili na Isusovo rođenje. O tome više u: J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 51.-52.

¹⁰⁶ Usp. LJ. RUPČIĆ, *Marijino djevičanstvo*, str. 103.

¹⁰⁷ Ovako Ratzinger naziva sve prethodno spomenute prigovore. Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 49.-53.

¹⁰⁸ Usp. V. KOVAČ, *Teološke odrednice mariologije J. Ratzingera / Benedikta XVI.*, str. 283.

nemoguće za Boga. Sasvim je sigurno kako je djevičansko rođenje danas nešto nevjerovatno, kao što je to bilo i nekada, ali nije nešto što po sebi nije moguće. Htjeli ili ne, mora se priznati kako ni danas nema dokaza za tu nemogućnost. Ipak, pitamo se zašto onda današnji čovjek proglašava unutarsvjetovnu nevjerovatnost kao nemogućnost. Ratzinger će reći da nas na takvo razmišljanje ne sili spoznaja, nego sklop vrjednovanja.¹⁰⁹ Kako je u toj predodžbi posve nevjerovatno u svijetu istovremeno i nemogućnost za samoga Boga, postoji opasnost od dualizma. On se očituje u tome što se tvrdi da Bog ne može dosegnuti zemaljsku povijest, samim time i materiju, a ta činjenica ograničava Božju utjecajnost i djelotvornost samo na duhovno. Dolazi do svojevrsnog odvajanja i dijeljenja. Kršćanska predodžba Božjeg djelovanja u svijetu izbjegava svaki oblik dualizma jer ona u sebi nosi Boga koji je djelovao u ljudskoj povijesti po utjelovljenju svojega Sina i koji po tom istom Sinu ostaje djelotvoran u svijetu.

Imajući na umu prethodna promišljanja, zaključujemo da stvarni razlog nepriznavanja Marijina djevičanstva nije u razlozima povijesno-egzegetske spoznaje. Stvarni razlozi leže u različitim slikama svijeta koje u sebi otkrivaju i različite slike shvaćanja Božjeg djelovanja u svijetu, tj. o njegovu odnosu prema svijetu. Možemo reći kako Bog koji ne može djelovati i na materiji nije djelotvoran Bog. On bi bio nemoćni Bog. Zato je naša vjera vjera u kršćanskog Boga koji je u novome stvorenju pokazao da je On Stvoritelj, da je on *Creator Spiritus*.¹¹⁰ Svi prigovori ne mogu zasjeniti činjenicu da Isusovo rođenje od Djevice Marije svjedoči Boga koji je po utjelovljenju djelotvoran i realan Bog. Po utjelovljenju Sina, Bog Otac Marijino djevičanstvo čini plodnim i djelotvornim. Marijino sudjelovanje u otajstvu utjelovljenja, djevičanskim utjelovljenjem, postaje i ostaje trajna obrana i svjetlo boštva samoga Boga i njegova djelovanja u svijetu i životu čovjeka.

2.3. Umjesto zaključka

Imajući pred sobom novozavjetni kontekst unutar kojega smijemo i trebamo graditi svoju vjeru u istinu o Marijinu trajnom djevičanstvu te, ne manje važno, teološki

¹⁰⁹ Takva slika svijeta utemeljena na vrednovanju ima dvije sastavnice: "Jedna je naš pritajeni karteizijanizam – ona filozofija emancipacije koja se neprijateljski odnosi spram stvaranja, koja bi tijelo i rođenje htjela prognati iz humanuma, proglasiti ih nečim čisto biološkim; druga je pojam Boga i svijeta koji Božje konkretno zemaljsko djelovanje, sve do biosa i materije, drži neprikladnim i htio bi se od njega odijeliti." J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 54.-55.

¹¹⁰ Usp. J. RATZINGER, *Kći sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, str. 57.

ambijent Marijina trajnog djevičanstva, vidimo kako izričaj o istome ima prvenstveno kristološko značenje.

Svjedočanstva dvojice evanđelista o Isusovu rođenju od Marije Djevice nisu niti smiju biti neki idiličan kutak naše pobožnosti koji je izrastao na novozavjetnoj vjeri. Ne shvaćamo ih ni kao nekakav privatni prostor Mateja i Luke kojega mi možemo napustiti. U tim se svjedočanstvima radi o Bogu čija dubina obuhvaća sve postojeće. Istovremeno, ova su nam svjedočanstva izraz i poziv na vjeru u Boga koji je djelotvoran, koji ima moć sve preobraziti. S druge strane, gledajući mariološki, možemo reći da Marijino djevičanstvo, a neodvojivo od toga i majčinstvo, ukazuju na svu radikalnost njezina vjerničko-učeničkog odnosa s Bogom, odnosno s njezinim Sinom. Djevičanstvo označava Marijinu savršenu pripadnost Bogu po njezinu posvemašnjem povjerenju te potpunom i jedinstvenom predanju.¹¹¹ Upravo to predanje primjetno je i u kontekstu starozavjetnih vjerničkih iskustava. Zato je bitno promatrati istinu vjere o Marijinu trajnom djevičanstvu unutar šire i cjelovitije biblijske i teološke interpretacije.

U Marijinoj neplodnosti djevičanstva, ona po vjeri i milosnom Božjem zahvatu postaje plodna za čitavi svijet. Poput starozavjetnih nerotkinja, a opet na nov i jedinstven način, Bog po Marijinoj vjeri i predanju čini djevičanstvo plodnim. Ta se vjera provlači kao poveznica kroz cijeli Stari zavjet i svoj vrhunac dostiže u djevičanskom začeću Novog zavjeta kao čudesnom djelu Božje svemoćnosti i Marijine vjere. Unatoč mnogobrojnim prigovorima i poteškoćama, smijemo zaključiti kako prirodnoznanstvena slika svijeta i mišljenja, utemeljena na pukoj činjeničnosti i dokazivosti nemaju mogućnost dati ispravno shvaćanje Marijina trajnog djevičanstva. Ono je shvatljivo i prihvaćeno samo iz vjere i po vjeri. Vjera kao svjesno odricanje od svega onoga što čovjeku po naravi pripada.

U Marijinu djevičanstvu radi se o tolikom povjerenju u Boga i njegovu svemoć da mu Marija svojim siromaštvom i ispražnjenošću od same sebe, od svojih mogućnosti želi otvoriti puni prostor u kojemu On može djelovati. Tek u ispražnjenosti od svake ljudske mogućnosti savršeno dolazi do izražaja biblijska vjera da Bogu ništa nije nemoguće te zato ovo otajstvo nije moguće nikako drugačije shvatiti i prihvatiti nego biblijskom vjerom i logikom same božanske objave. Marijino djevičanstvo tako se otkriva kao radikalni iskaz vjere jer se u njemu otvara Božjoj moći u stvarnosti ljudske

¹¹¹ Usp. M. PEHAR, *Djevičanska majka-učenica*, str. 779.-781.

nemoći. Unatoč ljudskom iskustvu prebivanja na prostoru nemogućega, Marija svojim djevičanskim predanjem izriče poput starozavjetnih pravednika da u potpunosti vjeruje Božjoj svemogućnosti. Na tragu vjere Crkve i onog što ona nosi u svojoj Predaji, iz Marijina života potpuno je jasno da njezino trajno djevičanstvo u sva svoja tri vida upućuje na majčinstvo kojim se ono ispunjava i dovršuje. U izričaju i vjeri Marijina djevičanskog majčinstva sažeta je sva teologija milosti, ali se otkriva i početak teologije djevičanstva kao teologije vjere. Naravna neplodnost postaje istinska plodnost, nezaštićenost i siromaštvo postaju bogatstvo, a ljudska nemoć i neznatnost, kao najizraženija mjesta objave Božje moći, postaju nositeljima spasenja.

Konačno, djevičansko majčinstvo koje proizlazi iz najdubljeg odnosa s Bogom upućuje na savršenost ostvarenja zajedništva s Bogom. Marija je savršena učenica jer je na način djevičanstva radi Boga ostavila sve, pa i samu sebe, a na način majčinstva ostvarila životnu plodnost kroz nasljedovanje. Možemo reći kako Marijino djevičansko majčinstvo, kao što smo vidjeli, u sebi svjedoči vrhunac vjerničkog i učeničkog odnosa prema Kristu jer je time potpuno ostvarila zahtjev koji Isus stavlja pred svoje učenike, očitovan u pozivu ostaviti sve i poći za njim te životom donositi plod u izobilju, slijedeći evanđeosko predanje Bogu.

3. ZAVJET DOŽIVOTNE VJERNOSTI

Istina vjere o djevičanskom bogomajčinstvu Marije iz Nazareta ne smije biti promatrana kao istina koja bi bila bez utjecaja i bez povezanosti s Crkvom, zajednicom Isusovih učenika. Marijino djevičanstvo tijesno je povezano s njezinim učeništvom koje novozavjetna logika stavlja u središte njezina poslanja u povijesti spasenja. Učeništvo Marije okvir je u kojem se događa njezino djevičansko majčinstvo Sina Božjega. Zbog jedinstvenosti svoje službe, i njezino učenništvo zadobiva svoju posebnost koja se najbolje zrcali u činjenici da Crkva Mariju kontemplira kao učiteljicu istinskog i potpunog učenništva božanskog Učitelja.

Unutar Crkve Marija je učenica prisutna među učenicima, ali, s druge strane, primjetno je njezino duboko svjedočanstvo života po kojem je vjerom čula Božju riječ, duboko razmišljala o njoj i sve to pohranjivala u svom vjerničkom srcu. Po tom osluškivanju Marija je rasla i plodonosno živjela svoju svakodnevicu te nam se stavlja kao savršena učiteljica učenništva Isusa Krista, svojega Sina. Marija je najprije vršila, a onda i pozivala na svjedočanstvo (usp. Iv 2, 5). Ona je ostvarenim učeništvom uzor učenništva svim članovima Crkve.¹¹² Svojim primjerom djevičanstva i majčinstva, potpuno ostvarenog u njezinu životu, poučava učenike svojega Sina životnoj istini da Bog izobiljem darova nadvisuje sva ljudska iščekivanja i ostvaruje u izobilju božansku svemoć. Potrebno je samo da se čovjek vjerom preda Bogu, preda sve svoje siromaštvo i u nasljedovanje položi cijelog sebe i sve svoje mogućnosti. Marija, učiteljica i uzor učenništva, poziva nas na trajno življenje svetosti unutar Crkve te potpuno predanje vlastitog života Božjem spasiteljskom planu. Iako smo u Crkvi svi pozvani na svetost u službama i životnim stanjima u kojima trenutno živimo, na tragu potpune Marijine posvećenosti, pred sebe stavljamo stvarnost Crkve koja se zove redovništvo.

U svjetlu prethodnih promišljanja o Marijinu djevičanstvu kao stvarnom izrazu potpune posvećenosti Bogu, redovništvo nam stoji kao živi i aktualni primjer i prilika za život potpune posvećenosti Njemu. Stoga ćemo sada nastojati produbiti ulogu Marije kao djevice i majke te ponizne i čiste službenice Gospodinove u spomenutoj stvarnosti Crkve. U stvarnosti posvećenog života, napose ostvarenog u stilu redovničkog života, kojem sa svim svojim aktualnim izazovima, ponegdje poteškoćama, valja nam otkriti snagu svjedočanstva Marijina djevičanstva i trajnog predanja Bogu. Ono kao takvo, po

¹¹² Usp. M. PEHAR, Djevičanska majka-učenica, str. 782.

evanđeoskim savjetima, u sebi nosi mjesto očuvanja vrijednosti djevičanstva kao plodnosti za svijet i suradnju u spasenju.

3.1. (Ne)aktualnost posvećenog života danas

U Godini posvećenog života¹¹³ zadatak nam je razmišljati o položaju Bogu posvećenih osoba u Crkvi i svijetu. Njihov život, jer je usmjeren evanđeoskom življenju kroz potpuno predanje, u svojoj je naravi trajan izazov, svojevrsni protest protiv aktualnih društvenih i moralnih običaja.

Smijemo reći kako je mnogo nemira u redovničkom životu našega vremena. Današnje stanje gotovo u svim redovima širom svijeta pokazuje znakove previranja, traženja, ali sve češće i brojčanog opadanja članova. Nekada s obzirom na broj i jasnoću poslanja, a danas neprestano mučene nemirima i u strahu nesigurnosti mnoge sugurne oaze akcije i kontemplacije, redovničke zajednice pitaju se o svojoj budućnosti.¹¹⁴ S obzirom na takvu situaciju, o smislu redovničkog života postoje različita mišljenja. Dok jedni tu situaciju smatraju nenormalnom, drugi pak smatraju da su takve napetosti neizbježne te ih shvaćaju kao nužnost života, odnosno providonosni znak kako bi se još više učvrstili i tješnje usmjeravali prema izvornom smislu svoga postojanja. Položaj redovništva u Crkvi te odnos redovništva i svijeta kao takvog dva su glavna izvorišta nesigurnosti, napetosti koja zna dovesti i do bolnih razmimoilaženja. Današnja društvena klima svijeta, obilježena individualnom potragom za smislom i užicima te ekonomskim imperativima korisnosti i učinkovitosti, ne podrazumijeva niti omogućuje istinsku poslušnost, pa ni siromaštvo, a još manje istinsko djevičanstvo. Možemo, zajedno s teologom Hansom Urs von Balthasarom, ustvrditi kako danas čitav fenomen Isusa iz Nazareta pomalo tone u prošlost, a s njime u grob odlazi i život nasljedovanja u okviru triju evanđeoskih savjeta.¹¹⁵ Lako se i unutar same Crkve mogu uočiti određeni nemiri koji dovode do različitog općeg razumijevanja i osobnog prihvaćanja redovništva danas.¹¹⁶ U mnogim crkvenim kontekstima dominira laicizirano shvaćanje Crkve, pri čemu se gaji uvjerenje da je Crkva budućnosti upravo Crkva svjetovnjaka.

¹¹³ Godinu posvećenog života proglasio je papa Franjo. Započela je u nedjelju 30. studenog 2014. godine, u godini jubilarne pedesete obljetnice objavljivanja dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*. Određeno je da završava 2. veljače 2016. godine, na blagdan Prikazanja Gospodinova – Svijećnice.

¹¹⁴ Usp. M. SZENTMÁRTONI, Neki aktualni izazovi za redovništvo, u: *Vjesnik* 143(2015.)4, str. 7.-12., ovdje str. 8.

¹¹⁵ Usp. H. U. von BALTHASAR, *Pojašnjenja*, KS, Zagreb, 2005., str. 175.-177.

¹¹⁶ Ovdje ukratko donosimo moguće poteškoće, a o tome više pogledati u: M. SZENTMÁRTONI, Neki aktualni izazovi za redovništvo, str. 7.-18.

Jasno je da ovakav kontekst ozbiljno budi nemir unutar redovničkog života zbog straha od opstojnosti i gubljenja vrijednosti redovničkog života. U tumačenje ovakvog nemira, koji možemo prihvatiti kao paradigmu većine suvremenih nemira u redovništvu, treba poći od samog korijena – iskrivljene slike kako svijeta i društva, tako i Crkve te same vjere. Sve to ukazuje i na iskrivljenost ili reduciranje slike Boga u Crkvi i svijetu. Zaborav smisla i vrijednosti evanđeoskih savjeta uvijek je i zaborav Boga koji spasenjski djeluje u povijesti, koji ljudima dolazi preko ljudi i koji svojom milošću pokreće i prožima ljudski suradnički doprinos u spasenju i dovršenju svijeta. Zato svaki vjernik, a napose redovnik, treba vjerovati da je njegov život i poslanje, koje mu Bog daje, nezamjenjivi i od Boga željeni doprinos životu Kristove Crkve. Postojanje nemira i krivih slika treba prihvatiti kao poseban izazov za produbljivanje ili ponovnim otkrivanjem posvećenog života kao poziva za uklanjanje bilo kakvih nemira koji reduciraju istinu Božje prisutnosti u svijetu i njegove vizije čovjeka. Ne čudi stoga što su danas redovnici opet pozvani da svijetle radošću svoga predanja koje će Crkvi i svijetu pokazati ljepotu lica Onoga za kojeg su spremni živjeti u posvemašnjem predanju na dobro svih spašenih. Već se ovdje može ocrtati trajna aktualnost redovničkog poziva.

Iako suvremeni trenutak dominantno želi misliti drukčije, redovništvo je tu i ono ima budućnost u Crkvi i svijetu zato što je providnosno podignuto upravo za tu Crkvu i taj svijet.¹¹⁷ O tome na posebno jasan način svjedoče mnogi koji i danas napuštaju ugodnost i korisnost svijeta te svoj mir, ispunjenje i duhovnu oazu pronalaze u samostanima i zajednicama koje, poput Marije, neznatno i ponizno otkrivaju svoja vrata onima koji su potrebni božanske snage i ljubavi. Oni su pozvani biti znak radosti u ovome svijetu, zbog Božjeg zahvaćanja u njihove živote. Današnje svjedočanstvo života u čistoći, siromaštvu i bratskoj ljubavi iznimno je važno, a ono je oduvijek bilo znak evanđeoskog ideala, radikalnoga u svome konkretnom ostvarenju, koje služi za posvećenje čitave Crkve i društva.

Posvećeni život u predanju Bogu koji poziva i po pozvanima izgrađuje svoju Crkvu, osnažen je i obilježen jedinstvenim, cjelovitim i bezgrešnim predanjem Djevice iz Nazareta. Upravo Isusova majka po svome djevičanstvu, siromaštvu i poslušnom

¹¹⁷ Usp. N. M. ROŠČIĆ, Redovništvo u procijepu, u: *Crkva u svijetu* 9(1974.)4, str. 339.-343., ovdje str. 341.

predanju svjedoči i biva uzor onima koji i danas osjećaju aktualnost Bogu posvećenog života usprkos strujanjima i previranjima suvremenog trenutka.

3.2. Marijino posvećenje kao uzor posvećenja

Djevica iz Nazareta puna je milosti, puna je radosti (usp. Lk 1, 28) i bezgrešnog predanja Božjem naumu spasenja. Suradnički doprinos prva učenica svoga Sina upravo najbolje da opisati i razumjeti kroz prizmu triju evanđeoskih savjeta – siromaštva, poslušnosti i djevičanstva odnosno čistoće.

a) Službenica neznatne prisutnosti

Velika je istina da je Mariji bilo dano da kao stvorenje postane svjesna dubine, odnosno ponora svojega siromaštva i da u tom siromaštvu, prije svega siromaštvu duhom, porodi samoga Boga. Ona sama u svom hvalospjevu ističe tu svoju istinu života, nerazdruživo vezanu za djelo Božje milosti: „Pogleda na neznatnost službenice svoje: odsad će me svi naraštaji zvati blaženom...“ (Lk 1, 48). Ponor unutarnjeg siromaštva koji je Marija dosegla intimno je povezan s njezinim djevičanstvom. Ostvarujući u sebi puninu djevičanstva, Marija je u dubini svoga bića otvorila neizmjeran prostor neznatnosti, pasivnosti i siromaštva koji joj je dao sposobnost i spremnost na rođenje samoga Boga. „Potpuno priznanje nemoći i siromaštva, 'sile' Boga da dođe, da posreduje. Tako nemoć prelazi u svemoć, i siromaštvo u puninu.“¹¹⁸ On, Bog, ulazi u povijest po životnom putu jedne žene koja slobodno pristaje na Božji naum, po životnom putu Marije koja raste daleko od svjetla reflektora. O njoj se ne govori u osebujnim krugovima, a njezino ime ne navodi se niti spominje među poznatim i bogatim osobama onog vremena.

U toj perspektivi, svoj pogled usmjeravamo prema Bogu posvećenim osobama koje su, po uzoru na Marijinu neznatnost, pozvane živjeti mimo reflektora onoga poznatog, bogatog, ljudski gledano uzvišenog... U naravi ovakvog siromaštva dobrovoljno je siromaštvo potpuno opravdano nakanom nasljedovanja i predanja Kristu koji jasno i nedvosmisleno poziva: „Dođi i slijedi me“ (Mt 19, 21). Taj poziv također je uvjetovan zahtjevom da se sami odrekemo svih dobara. Kroz to i takvo siromaštvo ne prijanja se samo uz Učitelja, već se sudjeluje u samom Kristovom siromaštvu, u siromaštvu Otkupitelja koji je „od bogataša postao siromah da mi postanemo bogati njegovim

¹¹⁸ P. H. BOULAD, Čista želja i seksualnost, u: *Posvećeni život* 3(1998.),1, str. 50.-57., ovdje str. 56.

siromaštvom“ (2 Kor 8, 9). Potrebno je samo jedno: da siromaštvo bude stvarno i da odgovara evanđeoskom idealu. U tom kontekstu spomenuti teolog Balthasar ističe svoju misao da je „poziv učenicima poziv za njih sve, oni moraju sve ostaviti, ne ulagati ni na jednu kartu osim na Isusovu.“¹¹⁹ „Čovjek nije – nastavlja dalje Balthasar – postavljen na stazu istine, niti u apsolutnost, nego ga jedno 'Ja', koje samo sebe postavlja apsolutno, odvaja od svoga ega da bi se oslonio jedino na Njega i ovisio samo o Njemu.“¹²⁰ Živjeti siromaštvo znači živjeti takvu potpunu raspoloživost, poput Marije za Gospodina, baš kao što je on bio potpuno raspoloživ za Očevu volju, za Očevu volju ljubavi prema siromašnima, potlačenima, tužnima, obespravljenima, marginaliziranim, za volju ljubavi prema onima koji su doista na rubu. Marija se potpuno ogolila od sebe i spremno svoj život stavila u ruke Očeve volje: „Evo službenice Gospodnje...“ (Lk 1, 38) Prihvatila je potpuno duhovno osiromašenje od sebe kako bi bila sposobna obogatiti se u Bogu i Bogom.

Dakako, Marija ne računa na potporu ili divljenje širokih masa niti će sigurnost svojem koraku tražiti u potvrdama, priznanjima ili iskazima divljenja i veličine svojega poslanja. Jedini i potpuni oslonac Mariji sam je Bog i njegovo obećanje.¹²¹ Zato sv. Bernard zaključuje: „Koja li je to uzvišena poniznost koja ne zna popustiti častima niti se slavom uznijeti! Izabrana je Majkom Božjom, a naziva se službenicom. Zaista je znak izvanredne poniznosti kad, obdarena tolikom slavom, ne zaboravlja poniznost.“¹²² U ovom prepoznavamo izvor Marijine spremnosti za nošenje vlastite neznatnosti, svakodnevnog življenja vlastitih granica, a onda i poziv i primjer nama da poput nje živimo.

b) Zaodjenuta poslušnošću

Karakteristika je istinske poniznosti i poslušnost. Za istinsku i pravu poslušnost potrebna je vjera, štoviše, povjerenje u onoga koga imam slušati. Zato, sav odgoj za poslušnost mora u prvom redu ići za razvijanjem duha vjere. Poslušnost se oblikuje, također, i na poticaj Duha Svetoga: „Duh je Sveti taj koji priprema poglavara na

¹¹⁹ H. U. von BALTHASAR, *Nova pojašnjenja*, KS, Zagreb, 2005., str. 180.

¹²⁰ Usp. Isto, str. 180.

¹²¹ K. KARADŽA, Marija – uzvišeni primjer u životu Kristovih učenika, u: *Posvećeni život* 17(2013.)1-2, str. 65.-75., ovdje str. 72.

¹²² SVETI BERNARD, *O Mariji*, Symposion, Split, 1984., str. 107.

zapovijedanje, a podložnika na slušanje.¹²³ On ostvaruje suglasnost ljudskih volja u suglasju s Božjom voljom. Pod prizmom djelovanja Duha Svetog promatramo Marijin odgovor anđelu, u kojemu prepoznajemo njezinu duboku poslušnost Božjoj volji: „Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!“ (Lk 1, 38).

U ovom odgovoru događa se najveći i odlučujući čin vjere u sveukupnoj povijesti spasenja. Marijin *da, neka mi bude*, bio je za nju vrlo zahtjevan jer je time zaboravila na osobne planove. Joseph Ratzinger u Mariji prepoznaje vrhunski dotjeranu poslušnost. On, naime, veli: „Marija ne ostaje u sebi zatvorena. Svoj život ne želi svoditi na borbu za osiguranje vlastitih prava i postizanje interesa. Živi u svijetu kako bi bila put preko kojega Bog u ovaj svijet zalazi kako bi ga preobrazio i kako bi on postao mjesto Božjeg obitavališta.“¹²⁴ Savjet poslušnosti nalazi se na temelju posebnog, osobnog poziva na nasljedovanje. Baš kao i savjet siromaštva, tvrdi Balthasar, „ovaj poziv uključuje čitavu egzistenciju pozvanoga – sve ostaviti – da bi se definitivno i utjelovljeno zaodjenuo Isusovom formom poslušnosti“.¹²⁵ Ona je potpuno zaodjenuta Isusovom formom poslušnosti jer smisao svog života vidi jedino u potpunom predanju i življenju za drugoga. Riječ je o jednom dubokom životnom stavu i opredjeljenju.

Vjera i poslušnost, koju vjera nužno iziskuje, korjenito mijenjaju Marijin život. Marija u prihvaćenom siromaštvu otvara prostor božanskom djelovanju. Samo u siromaštvu duhom, u siromaštvu od samoga sebe, ispražnjenosti od svoga ega i želji da se samo Krist nastani, osoba je spremna slušati poticaje Duha Svetoga koji su upućivali i Djevicu Mariju. U trenucima najizraženije nejasnoće ona ostaje poslušna, poslušna Božjoj volji, u potpunom osiromašenju od sebe, za Boga. Ta se njezina odluka – darovati se, poslušati Boga – događa u radosti predanja jer upravo nije navezana na sebe, svoje interes, niti interese okoline i društva. Najvažniji joj je Božji interes.

3.3. Uzvišeno djevičanstvo

Novi zavjet daje nam dva uzora djevičanstva. Ili, još bolje rečeno: začetnike djevičanstva. Prvi je zacijelo Krist, a drugi je njegova majka Marija. U susretu Marije i Božjeg glasnika sveti nam pisac u Mariji očituje uzor prihvaćanja, ne samo djevičanstva, već i ostalih dvaju evanđeoskih savjeta.

¹²³ J. GALOT, *Redovnici i obnova. Komentar koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi*, Vijeće viših redovničkih poglavara i poglavarica, Zagreb, 1973., str. 85.

¹²⁴ K. KARADŽA, *Marija – uzvišeni primjer u životu Kristovih učenika*, str. 67.

¹²⁵ H. U. von BALTHASAR, *Nova pojašnjenja*, KS, Zagreb, 2005., str. 180.

U kontekstu djevičanstva, dijalog opisan u Lukinu evanđelju otkriva nam na samom ishodištu o kakvoj se Mariji radi: „[...]posla Bog anđela Gabrijela[...] k djevici[...] a djevica se zvala Marija[...]“ (usp. Lk 1, 26-27). Mnogi su o ovom Marijinu obilježju promišljali, a mi ovdje donosimo misao sv. Grgura Nisanskog koji tvrdi da je „jedino čistoća sposobna primiti Božju prisutnost i dolazak. Stoga je Marija, ukoliko je neoskrvnjena, djevičanstvom osposobljena postati Kristovim hramom. [...] Marija je, nastavlja dalje sv. Grgur, „zasnovala mogućnost da se ta prisutnost i dolazak ozbilji u svakoj duši koja živi djevičanski“. ¹²⁶ Jedina je razlika što se kroz takvu mogućnost Krist useljava u vjernika na duhovan način, a u Mariju se uselio tjelesno.

Pod prizmom Marijina djevičanstva i mogućnosti koju čovjek – vjernik dobiva, promatramo ovaj evanđeoski savjet življen u životu Bogu posvećenih osoba. Gledajući iz perspektive tih osoba, zavjet djevičanstva, odnosno čistoće, jest životni stav te je usmjeren na vjernost, potpunu i doživotnu vjernost. Marija, djevičanska majka, uzor je jer se u njoj, milosti punoj, potpuno i najsavršenije očituje smisao djevičanstva na koji su pozvani Bogu posvećeni. Upravo dekret II. vatikanskog koncila *Perfectae caritatis* o prilagođenoj obnovi redovničkog života poziva posvećene osobe na jačanje svijesti da je čistoća „dragocjeni dar milosti“ ¹²⁷ te da se on kao takav ima uvelike cijiniti. Već sama svijest o tome da je to darovanost Božje milosti daje nam mogućnost da prepoznamo u tom daru i svu njegovu vrijednost. Čistoća na poseban način oslobađa čovjekovo srce, u kojem to oslobađanje ima smisao potpunog otvaranja duha i srca Gospodinu. Takva se oslobođenost duha očituje u Mariji. Ona je biće želje. Drugim riječima, njezino djevičanstvo jest želja koja je dosegla svoj vrhunac, želja nošena isključivo k Beskonačnom. Ta je želja jedna praznina, bezdan, otvorenost. Zavjet čistoće produbljuje čovjeka, produbljuje njegovo srce i otvara njegovo jastvo prema Beskonačnome. Krajnji cilj zavjeta čistoće upravo je to da u čovjeku porastu njegove sposobnosti za ljubav. ¹²⁸ Na tom nam tragu ljubavi postaje jasnije zašto je Marija sposobna biti Majka svima. Sposobna je na potpun način ljubiti svakog čovjeka jer je potpuno uronjena i zahvaćena Božjom ljubavlju, Božjim darom milosti. „Čistoća čini srce lakšim i oduševljenijim za predanje“, ¹²⁹ reći će komentator već spomenutog Dekreta, zato se Marija i treba radovati, a po njoj i svatko tko je posvećen po ovom

¹²⁶ SVETI GRGUR IZ NISE, *Spis o djevičanstvu*, Symposion, Split, 1982., str. 70.-71.

¹²⁷ J. GALOT, *Redovnici i obnova. Komentar koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi*, str. 68.

¹²⁸ P. H. BOULAD, Čista želja i seksualnost, str. 53.

¹²⁹ J. GALOT, *Redovnici i obnova. Komentar koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi*, str. 69.

evanđeoskom savjetu. Izvor takve radosti leži u činjenici da je „život u posvećenoj čistoći život potpunog i korjenitog povjerenja u uskrslog Isusa, osobni odnos s Isusom, koji je moja prisutna nada jer je On moja budućnost“.¹³⁰

Živjeti u čistoći, dakle, znači posjedovati poseban znak nebeskih dobara, odnosno živjeti predokus eshatološke stvarnosti, a put nam je otvoren po nasljedovanju Isusa i Bezgrješne Djevice Marije. Takav život, usklađen i očuvan po djevičanstvu, postaje plodan, ali i odgovoran, jer u sebi nosi plodnost nebeskih dobara. U sebi krije i odgovornost, jer onaj koji prihvati Božju ljubav i predanje, nosi odgovornost vjernosti te doživotne ljubavi za Boga i u Bogu. U Marijinu djevičanstvu prepoznajemo smisao potpunog predanja. Ona, svojim trajnim djevičanstvom svjedoči i pred nas, a napose, osobe posvećenog života, stavlja zahtjev za doživotnom i odgovornom vjernosti, u ljubavi za Boga i u Bogu.

3.4. Put nasljedovanja potpune posvećenosti

Marijina radost progovara o posvećenom životu koji je pozvan utjeloviti Radosnu vijest, nasljedovati Krista, i to raspetoga i uskrsloga. Preuzeti njegov način života, usvojiti njegove duhovne stavove, pustiti da nas njegov Duh zahvati. Međutim, takva radost kao da u životima posvećenih osoba pomalo blijedi te onda u svjetlu evanđeoskih savjeta život posvećen Bogu postaje teret onih i onima koji su na takav život pozvani, kao i onima koji su u suživotu s takvima. „Čitav Isusov život“, veli papa Franjo, „njegov način postupanja sa siromašnima, njegove geste, njegova dosljednost, njegova svakodnevna i jednostavna velikodušnost, i konačno, njegova potpuna predanost, sve to je dragocjeno i govori našem osobnom životu.“¹³¹

Takvo promatranje Isusova života događa se jedino u susretu s Njime, a taj susret nas pokreće i budi u nama traženje. Čak i monaška i kontemplativno-klauzurna dimenzija života jest život neprekidnog traženja. Traganje neprestance dobiva smisao u susretu s Gospodinom, a taj susret svoj vrhunac opet dostiže u molitvi. Zato i papa Franjo ističe molitvu kao izvor plodnosti poslanja: „Njegujmo kontemplativnu dimenziju u vrtlogu najhitnijih i najtežih obveza. Bez takvog pogleda vjere život postupno gubi smisao, lice braće potamnjuje i postaje nemoguće u njima otkriti lice

¹³⁰ R. FARICY, *Kako cvjeta redovnički život*, Duh i voda, Jelsa, 1986., str. 50.

¹³¹ KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Radujte se! Okružnica posvećenim muškarcima i ženama*, 2. 2. 2014., u: http://franjevci-split.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=5070&Itemid=5 (pristup: 6.7.2015.).

Kristovo.¹³² Kontemplacija nastaje silaskom, tj. spuštanjem Božje riječi do naše ljudske naravi po milosti te uzdizanjem naše iste ljudske naravi prema božanskoj Riječi po ljubavi, i kao takva pokazuje se u trenutku Utjelovljenja po Djevici i u Djevici Mariji.¹³³ Ona je bila unaprijed zahvaćena Božjom milosti i kao takva bila je pripravna radosno prihvatiti poziv trajnog posvećenja Bogu. Poziv na posvećeni život, u svim svojim dimenzijama i zahtjevima, biva istinski moguć jedino po stalnoj molitvi koja svoj vrhunac dostiže u kontemplaciji. Tu će nas susret sa živim Kristom, sjedinjenje s Učiteljem u ljubavi otvoriti vjernosti u učeništvu i potvrditi se u istinskom bratstvu, toj dubokoj teološkoj stvarnosti. Posvećeni žive i svjedoče da imaju Boga kao središte svoga postojanja, koji ih ispunja znakovitošću i radošću: oni svojom čistoćom pomažu da ljudi shvate kako se ljubav ne iscrpljuje u pukom prakticiranju seksualnosti pod vidom tjelesna užitka; oni, nadalje, u skromnosti svoga života govore da bit čovjeka nije u posjedovanju, već u postojanju. Štoviše, oni svojom posve slobodnom, ali odgovornom poslušnošću pokazuju da se istinska sreća nalazi u slobodi darivanja ljubljenim osobama. Ta nas sveta poslušnost poziva da, poput Marije koja hita u gorje svojoj rođakinji Elizabeti, podupiremo jedni druge u radosnom prihvaćanju i svakodnevnom življenju „da“ evanđelju.

3.5. Umjesto zaključka

Budući da evanđeoski savjeti na najsavršeniji način opisuju stil života Marije iz Nazareta, upravo u njima, danas konkretno ostvarenim u osobama posvećenog života, čuva se, jača i pročišćava tajna Marijina djevičanstva. Po siromaštvu i poslušnosti Kristu svakome redovniku i redovnici otvaraju se vrata za iskreno i predano življenje biti djevičanstva kojega je živjela Isusova majka. Redovništvo postaje mjestom koje na poseban način govori i ukazuje na istinu vjere o Marijinu trajnom djevičanstvu čija je bit potpuno i bezgrešno predanje Bogu u Kristovu djelu spasenja svijeta.

Zaključno spomenimo još jednu misao. Redovništvo je oduvijek bilo, a možemo slobodno reći da to danas na osobit način, u trajnom procijepu i napasti da u razumijevanju učenitva pre naglasi ili reducira bilo svoju dimenziju vjere, bilo dimenziju ljubavi.¹³⁴ Oduvijek postoji opasnost da se nasljedovanje Krista shvaća i živi kao povlačenje u romantičan osjećaj vjere i zadovoljstvo spašenosti. Takav pristup vodi

¹³² Isto.

¹³³ Usp. SVETI BERNARD, *O Mariji*, str. 228.

¹³⁴ Usp. M. PEHAR, *Djevičanska majka-učenica*, str. 784.

izolaciji od svijeta i samodostatnosti, što je potpuno krivo jer nam svetopisamska objava otkriva Boga čija je ljubav univerzalna i sveobuhvatna. S druge je strane trajno otvorena napast da se naglašavanjem ljubavi redovništvo reducira na razinu humanosti, što u konačnici vodi ideji ljudskog samootkupljenja i nepotrebnosti Boga. Napetost ovih dvaju pristupa smirena je u Marijinu životu i predanju.

Redovništvo ne smije zanemariti Marijin primjer niti isključivati nasljedovanje Marije. Marijin primjer djevičanstva naglašava i rasvjetljava smisao današnjeg redovništva – bezinteresno se odreći svega samo da se bude posve predan Gospodinu. Marijino djevičanstvo postaje uzor nepripadnosti nikomu doli samo Gospodinu. S druge strane, redovničko djevičanstvo, aktualizirano pod vidom čistoće i celibata te življeno vjerodostojno, čuva ljepotu i snagu Marijina djevičanstva. Otkrivajući snagu Marijina djevičanstva, ono postaje znakom novosti života s Bogom i u Bogu, nasuprot svjetovnim požudama i ponudama. Redovnička čistoća, po uzoru na Marijino djevičanstvo, daje svijetli znak odnosu između Boga i svakog kršćanina – sve svoje predati Bogu radi njega samoga.

Zato Crkva i svaki pojedini kršćanin, ako istinski i do kraja žele ostvariti svoje učeništvo i nasljedovanje, pozvani su motriti marijansko otajstvo kao savršeno usklađenje vjere i ljubavi, dviju neizostavnih dimenzija kršćanskog učeništva. Marijino djevičansko majčinstvo i život upućuje današnje kršćane, napose one koji su posvetili život Bogu, kako potpuno i iskreno predati svoje srce Bogu i ljudima, u Crkvi, u svijetu, u sve potrebnijoj zrelo i odgovorno življenoj slobodi te cjelovitoj i doživotnoj vjernosti, koji stoje kao preduvjeti spremnosti na istinsko služenje i predanje.

Ona, Marija vazda Djevica, koja je vjekovima nadahnjivala i nadahnjuje tolike naraštaje Kristovih vjernika, svijetli nama, a napose redovnicima i redovnicama u ovom našem vremenu kao pravo nadahnuće, uzvišen primjer nasljedovanja i posvećenja, ali i kao moćna zagovornica kod Boga i posrednica u jednom posredniku, Isusu Kristu.

ZAKLJUČAK

Život Crkve, njezin razvoj i povijest nedvojbeno svjedoče da Marija neizostavno pripada kršćanskoj vjeri. Tu činjenicu nose i čuvaju istine vjere o Mariji. Jedna od takvih istina jest vjera u Mariju vazda Djevicu kojoj je ovaj rad pokušao dati novo svijetlo, te istaknuti njezinu aktualnost i važnost u suvremenom životu Crkve.

Nema sumnje da je događaj II. vatikanskog koncila obilježio i dao jedan dublji i bogatiji pristup marijanskim dogmama. Upravo zbog važnosti tog Koncila i mi smo promatrali Blaženu Djevicu Mariju unutar koncilskog nauka. Otkrivajući sadržaj koncilskog nauka o Mariji u svim njegovim vidovima, s posebnom pažnjom na osmom poglavlju dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*, zaključujemo kako je važno Mariju promatrati u cjelovitosti povijesti spasenja, što onda znači i u cjelokupnosti bogatstva teoloških disciplina. Ispravan mariološki govor moguće je postići u okviru kristologije, ali istovremeno i ekleziologije, jer govor o Crkvi nužno pretpostavlja Mariju. Cjelokupnost promatranja blagodatni teoloških disciplina jedini je ključ za jednu zdravu mariologiju, ali i za plodnu marijansku pobožnost. No Koncil je mnoga pitanja o Mariji ostavio otvorenima, što je dalo prostora različitim pristupima i promišljanjima. Sve te otvorenosti u pristupima nisu umanjile sam službeni nauk Crkve o Mariji koji jasno slijedi temeljne koncilске smjernice. To je na poseban način vidljivo kako u sadržaju Katekizma Katoličke Crkve, tako i u liturgijskoj reformi i pobožnosti prema Djevici Mariji. S druge strane, jasno je kako se i u ovakvom teološki interdisciplinarnom promatranju Marije ne dokida potreba promatranja Marijine osobnosti i njezine uloge u povijesti spasenja u okviru samo jedne teološke discipline – mariologije.

Promatrajući već spomenutu postkoncilsku tendenciju, slijedili smo relevantnu misao o Mariji vazda djevici teologa Ratzingera. On je, kao mladi sudionik II. vatikanskog koncila, bio na strani onih koji su držali važnim o Mariji govoriti unutar govora o Crkvi. Njegovo promišljanje o vjeri u Mariju kao Djevicu i Majku otkriva nam važnost cjelovitog pristupa teološkim, mariološkim istinama vjere. Ono polazi od cjelovitog pristupa biblijskim svjedočanstvima, ali i cjelovitog i kritičkog pristupa današnjoj biblijsko-teološkoj situaciji. Sukladno Ratzingerovu promišljanju dobro je ispravno dijagnosticirati današnji zaborav mariologije kao takve, što uvijek ozbiljno doprinosi i zaboravu ili barem reduciranju biti djevičanstva kao takvog. Razlog leži u

iskrivljenom poimanju vjerskih istina, posebno važnosti djevičanstva, koje se promatraju ne više vjerom, nego se vode dominantnim notama aktualnog trenutka. U takvom ambijentu društva i Crkve pred sebe stavljamo one članove Crkve koji svojim načinom života stoje nasuprot suvremenim strujanjima. Upravo takvima predstavljaju nam se osobe posvećenoga života. U ovoj Godini posvećenog života redovništvo nam daje priliku da u njemu otkrijemo protutežu „svijetu“, jer oni žive u svijetu, ali nisu od svijeta. Promatrajući redovnički život, u svjetlu življenja evandeoskih savjeta, otkrili smo važnost Marijina svjedočanstva i uzornost nasljedovanja u životu osoba posvećenog života. U svjetlu Marijina potpunog predanja Bogu, kroz njezinu doživotnu vjernost svojim materinskim djevičanstvom, redovništvo nam se otkriva kao znak i čuvar spomenute Marijine osobnosti kao djevice i majke. Posvećeni život u čistoći, siromaštvu i poslušnosti trajno ostaje neizbrisiv znak te uvijek aktualan znak Kraljevstva nebeskog. U takvom načinu života Marijino djevičansko svjedočanstvo potpune vjernosti i predanja svijetli svim vjernicima, a napose redovnicima, kao uzor potpunog predanja Bogu.

Predanje Bogu moguće je jer je od njega samog željeno i njegovom milošću trajno podržano te na savršen način ostvareno u Mariji iz Nazareta, Isusovoj djevičanskoj majci i majci svih njegovih učenika, koja trajno odiše „blagim mirisom božanske milosti“. ¹³⁵ Otkrivati u njezinom djevičanstvu ljudsko i slobodno, potpuno i bezgrešno predanje Bogu znači postaviti se na put istinske obnove redovničkih zavjeta koji i danas uprisutnjuju evandeoske savjete Božanskog Učitelja. Njegova je prva i najvjernija učenica Marija iz Nazareta koju Crkva časti kao vazda Djevicu te ju stoga prihvaća kao jedinstveni uzor iz kojega crpi smisao radikalnog i doživotnog posvećivanja Božjoj volji i njegovom naumu spasenja svakog čovjeka.

¹³⁵ SVETI AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 188.

LITERATURA

BALTHASAR, H. U. von, *Pojašnjenja*, KS, Zagreb, 2005.

BALTHASAR, H. U. von, *Nova pojašnjenja*, KS, Zagreb, 2005.

BIŽACA, N., PARLOV, M. (ur.), *Recepcija Drugog vatikanskog sabora, Crkva u svijetu – Katolički bogoslovni fakultet u Splitu*, Split, 2014.

BOULAD, P. H., Čista želja i seksualnost, u: *Posvećeni život* 3(1998.)1, str. 50.-57.

BRAJČIĆ, R., KOPREK, R., *Komentari dokumenata II. Vatikanskog Sabora. Dogmatska konstitucija o Crkvi – Lumen Gentium*, IV. svezak, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1981.

DUGANDŽIĆ, I., Teološko značenje marijanskih ukazanja, u: V. KOŠIĆ (ur.), *Ukazanja Blažene Djevice Marije između povijesti, vjere i teologije*, KS, Zagreb, 2013., str. 101.-114.

FARICY, R., *Kako cvjeta redovnički život*, Duh i voda, Jelsa, 1986.

GALOT, J., *Mariologija*, UPT, Đakovo, 2001.

GALOT, J., *Redovnici i obnova. Komentar koncilskog dekreta o redovničkoj obnovi*, Vijeće viših redovničkih poglavara i poglavarica, Zagreb, 1973.

IVANDA, I., Marija u djelima Hansa Ursa von Balthasara, u: *Hercegovina Franciscana* 1(2005.)1, str. 63.-79.

IVAN DAMAŠČANSKI, *Svečani govori o Djevici Mariji*, KS – Služba Božja, Zagreb – Split, 2011.

IVAN PAVAO II., *Redemptoris Mater*, KS, Zagreb, 1994.

KARADŽA, K., Marija – uzvišeni primjer u životu Kristovih učenika, u: *Posvećeni život* 17(2013.)1-2, str. 65.-75.

Katekizam Katoličke Crkve, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb, 1994.

KONGREGACIJA ZA USTANOVE POSVEĆENOG ŽIVOTA I DRUŽBE APOSTOLSKOG ŽIVOTA, *Radujte se! Okružnica posvećenim muškarcima i ženama*, 2. 2. 2014., u: http://franjevci-split.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=5070&Itemid=5 (pristup 6.7.2015.).

KOPIĆ, I., Mariologija u uredbi o Crkvi II. Vatikanskog Sabora, u: *Vjesnik Đakovačke biskupije* 93(1965.)5, str. 83.-91.

KOŠIĆ, V., *Marija, Majka Sina Božjega*, KS, Zagreb, 2003.

KOVAČ, V., Teološke odrednice mariologije J. Ratzinger / Benedikta XVI., u: *Crkva u svijetu* 49(2014.)8, 279.-294.

KRÄTZL, H., *Zaustavljena u letu*, KS, Zagreb, 2006.

MARČELIĆ, J., Marija – vazda Djevice, u: H. G. JURIŠIĆ, P. LUBINA (ur.), *Ancilla Domini – Službenica Gospodnja. Zbornik u čast fra Pavla Melade*, Franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja – Hrvatski mariološki institut, Split – Zagreb, 2000., str. 193.-213.

PEHAR, M., Djevičanska Majka – učenica. Učeništvo kao mariološka paradigma, u: *Bogoslovska smotra* 84(2014.)4, str. 769.-786.

RAGUŽ, I., Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj Djevici Mariji, u: *Bogoslovska smotra* 79(2009.)4, str. 813.-845.

RATZINGER, J., *Bog je s nama. Euharistija: Središte života*, Verbum, Split, 2004.

RATZINGER, J., *Djetinjstvo Isusovo*, Verbum, Split, 2012.

RATZINGER, J., *Isus iz Nazareta*, Svezak I., Verbum, Split, 2007.

RAZTZINGER, J., *Kći Sionska. Marijanska pobožnost u Crkvi*, Verbum, Split, 2008.

RATZINGER, J., *Uvod u kršćanstvo. Predavanja o Apostolskom vjerovanju*, KS, Zagreb, 2002.

ROŠČIĆ, N. M., Redovništvo u procijepu, u: *Crkva u svijetu* 9(1974.)4, str. 339.-343.

RUPČIĆ, LJ., Marijino djevičanstvo, u: *Bogoslovska smotra* 55(1985.)1-2, str. 102.-113.

SCHNEIDER, A., *Mariologija*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2008.

SVETI AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001.

SVETI BERNARD, *O Mariji*, Symposion, Split, 1984.

SVETI GRGUR IZ NISE, *Spis o djevičanstvu*, Symposion, Split, 1982.

SZENTMÁRTONI, M., Neki aktualni izazovi za redovništvo, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 143(2015.)4, str. 7.-12.

ŠAGI-BUNIĆ, T. J., Mariologija Drugog vatikanskog koncila, u: *Bogoslovska smotra* 44(1974.)1, str. 38.-52.

ŠAGI-BUNIĆ, T. J., *Vrijeme suodgovornosti*, Svezak 14, KS, Zagreb, 1981.

ŠVICARSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Marija. Pastoralno pismo*, KS, Zagreb, 1989.

VRANČIĆ, J., Nekoliko crtica o *Lumen gentiumu*, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije* 142(2014.)11, str. 8.-10.

ZBOR ZA BOGOSLUŽJE, *Rimski misal*, KS, Zagreb, 2010.

ZBOR ZA BOGOSLUŽJE, *Zbirka misa o Blaženoj Djevici Mariji s čitanjima*, KS, Zagreb, 1988.

WEISSGERBER, A., „*Evo ti Majke*“. *Marijanska razmatranja*, Filozofsko teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1995.

SADRŽAJ

Sažetak	1
UVOD.....	3
1. MARIOLOŠKI KONTEKST II. VATIKANSKOG KONCILA: MARIJA U MISTERIJU KRISTA I CRKVE	5
1.1. Događaj II. vatikanskog koncila	6
1.2. Koncilski mariološki nauk: temeljne odrednice.....	9
1.2.1. Ozračje, novost i metodologija mariološkog promišljanja unutar LG-a	10
1.2.2. Bogorodica Marija u otajstvu Krista i Crkve	13
1.3. Koncilsko naučavanje o Marijinu trajnom djevičanstvu.....	15
1.3.1. Marijino djevičanstvo u LG 57	16
1.3.2. Katekizam Katoličke Crkve o Marijinu djevičanstvu	18
1.3.3. Marijino djevičanstvo u postkoncilskom liturgijskom krajoliku	20
1.4. Umjesto zaključka.....	21
2. MARIJA – DJEVICA I MAJKA	23
2.1. Djevičanstvo u novozavjetnim tekstovima	25
2.1.1. Pavlov implicitan govor o djevičanskom rođenju	26
2.1.2. Rodoslovlja kao potvrda Marijina djevičanskog majčinstva	28
2.2. Kristološki smisao djevičanstva.....	31
2.2.1. <i>Novo rođenje</i> – znak Božjeg djelovanja u čovjeku	32
2.2.2. Djevičansko rođenje u današnjoj slici svijeta.....	34
2.3. Umjesto zaključka.....	36
3. ZAVJET DOŽIVOTNE VJERNOSTI	39
3.1. (Ne)aktualnost posvećenog života danas	40
3.2. Marijino posvećenje kao uzor posvećenja	42
3.3. Uzvišeno djevičanstvo	44
3.4. Put nasljedovanja potpune posvećenosti.....	46
3.5. Umjesto zaključka.....	47
ZAKLJUČAK	49
LITERATURA.....	51